

ÚTMUTATÓ

a Komplex Alapprogram
intézményi bevezetéséhez

KOMPLEX ALAPPROGRAM

EFOP-3.1.2-16-2016-00001

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

**KOMPLEX
ALAPPROGRAM**
Tanulni élmény!

Tanulni élmény!
Digitális alapú
alprogram

Tanulni élmény!
Logikaalapú
alprogram

Tanulni élmény!
Művészetalapú
alprogram

Tanulni élmény!
Testmozgásalapú
alprogram

Tanulni élmény!
Életgyakorlat-alapú
alprogram

ÚTMUTATÓ
a Komplex Alaprogram intézményi bevezetéséhez

Ez a kiadvány az EFOP-3.1.2-16-2016-00001 kódjelű
kiemelt projekt keretében valósult meg.

Projektigazgató:

Prokajné dr. Szilágyi Ibolya

Projektmenedzser:

Varga Szabolcs

Szakmai vezető:

dr. Révész László

ÚTMUTATÓ

---

a Komplex Alapprogram intézményi bevezetéséhez

Szerzők:

Révész László, K. Nagy Emese, Jobbágy Zsuzsa, Hollóné Bódi Katalin,
Kaló Anikó, Nagy Márta, Vinczéné Sós Tünde

Készült a Komplex Alapprogram kiterjesztési szakaszához
2. bővített, javított, átdolgozott kiadás

Nyelvi lektorálta:

Báthory Kinga

Zentai Péterné

Készült a

Révész László, Légrádiné Kőházi Timea, K. Nagy Emese, Szűcsné Hütter Eszter,
Csentosné Bodnár Gyöngyi, Szabó Zsuzsanna, Lipkovics Péter, Mizera Tamás,
Daróczi Gabriella, Kovács Enikő, Székelyné Magyary Nóra, Ládiné Szabó Tünde,
Sándor József (2018): Útmutató a Komplex Alapprogram intézményi bevezetéséhez.
Líceum Kiadó, Eger.
kiadvány átdolgozásával.

ISBN 978-963-496-105-5 (Print)

ISBN 978-963-496-106-2 (Online)

A kiadásért felelős

az Eszterházy Károly Egyetem rektora

Megjelent az EKE Líceum Kiadó gondozásában

Kiadóvezető: dr. Nagy Andor

Felelős szerkesztő: dr. Domonkosi Ágnes

Layout: Csombó Bence

Tördelés: Csombó Bence

Borító: Dankó Márton

Megjelent: 2019-ben

A nyomtatás és kötés a debreceni nyomdászat
több mint négy évszázados hagyományait őrző Alföldi Nyomda Zrt. munkája
Felelős vezető György Géza vezérigazgató

Tartalomjegyzék

Előszó	7
1. A Komplex Alaprogram	8
1.1. A Komplex Alaprogram bemutatása	8
1.2. Az Élménysuli.....	11
1.3. Mérés, értékelés, kutatás a Komplex Alapprogramban	13
2. A Komplex Alaprogram szolgáltatási portfóliója	15
2.1. Pedagógus-továbbképzések a Komplex Alapprogramban	16
2.1.1. A Komplex Alaprogram továbbképzési struktúrája.....	16
2.2. A szülők és tanulók tájékoztatása	18
2.3. Szakmai Támogatórendszer (SZTR)	19
2.3.1. Tudástár	20
2.3.2. e-SZTR	20
2.3.3. Jelenléti támogatás	21
2.3.4. KAPOCS-iskolahálózat	25
2.4. Szakmai anyagok	26
2.4.1. Komplex Alaprogram Koncepció (KAK)	26
2.4.2. A Komplex Alaprogram tanulási-tanítási stratégiája (DFHT)	26
2.4.3. A pedagógusok órai tevékenységeit segítő kézikönyvek.....	27
2.4.4. A tankocka (LearningApps) a Komplex Alapprogramban	28
2.4.5. Alprogrami koncepciók – alprogrami eszköztárak	29
2.4.6. Komplex óra kiadvány.....	29
2.4.7. Értékelés a Komplex Alapprogramban.....	29
3. A Komplex Alaprogram alprogrami képzései	30
3.1. Digitális alapú alprogram (DA)	30
3.2. Életgyakorlat-alapú alprogram (ÉA)	31
3.3. Logikaalapú alprogram (LA).....	31
3.4. Művészetalapú alprogram (MA)	32
3.5. Testmozgásalapú alprogram (TA).....	33

4. Minőségbiztosítás, minőségirányítás	34
5. A Komplex Alapprogram intézményi bevezetése.....	35
5.1. Működés, munkaszervezés	35
5.2. Az iskolában folyó munka időkeretének a bemutatása	36
5.3. Tantárgyfelosztás és a KAP által kínált módszertani elemek összehangolása	44
5.4. Az iskolában folyó foglalkozások bemutatása	46
5.4.1. A tanítási napra történő ráhangolóó foglalkozások bemutatása és szervezése	46
5.4.2. Közismereti tantárgyak tanítása a kötelező és szabadon tervezhető tanórákon	49
5.4.3. A Komplex órák szervezése	49
5.4.4. Az alprogrami foglalkozások szervezése	50
5.4.5. A „Te órád”	52
5.5. Órarend-illusztrációk	53
5.5.1. Hetirend-illusztráció a Komplex Alapprogramban	53
6. Értékelés a Komplex Alapprogramban	59
7. Az iskolai dokumentumok átdolgozása a Komplex Alapprogram kapcsán	63
7.1. Pedagógiai program.....	64
7.2. Helyi tanterv	64
7.3. SZMSZ	65
7.4. Házirend	65
8. Mellékletek	66
1. sz. melléklet: Iskolai dokumentumok mintái.....	67
2. sz. melléklet: A programhoz készült szakmai kiadványok	70

Előszó

Az Európai Unió az oktatási rendszerek fejlesztése céljával számos problématerületet azonosított be. Ezek egyike a végzettség nélküli iskolaelhagyás. Magyarország vállalása, igazodva az uniós irányokhoz, hogy 2020-ra 10% alá kívánja mérsékelni a végzettség nélküli iskolaelhagyók arányát. A Komplex Alapprogram célrendszere igazodik a **preven-
ciós** célú stratégiákhoz, így legfőbb célja a korai iskolaelhagyás mérséklése a megelőzés eszközzel. Reményeink szerint a program fokozza az iskolák tanulómegtartó erejét, vagy más megfogalmazásban erősíti a tanulók iskolához való kötődését, ezáltal ösztönzi a tanulókat a továbbtanulás irányába, melyen keresztül mérséklődik a végzettség nélküli iskolaelhagyók aránya.

A Komplex Alapprogram az iskolai szervezeti kultúra fejlesztésén keresztül szeretné támogatni a pedagógusokat. A program középpontjában a tanítás során alkalmazott módszertan fejlesztése, bővítése jelenik meg. A program a meglévő jó iskolai gyakorlatokra építve, azt kiegészítve dolgozta ki a differenciálására épülő tanítási-tanulási stratégiáját. A Komplex Alapprogram egy Nevelési- oktatási program, mely Konceptióval, módszertannal, szakmai kiadványokkal, képzésekkel és Szakmai Támogatórendszerrel rendelkezik, segíti az iskolai folyamatok fejlődését.

A program fejlesztése, kidolgozása több mint kétéves folyamat volt, melyet a bevezetési (ki-próbálási) szakasz követett. A visszaérkezett tapasztalatok alapján – a korrekciós szakaszban – a program korrekciója, továbbfejlesztése megtörtént, mely alapján kialakult a program végleges struktúrája, szakmai, tartalmi elemei.

Jelen kiadvány célja, hogy bemutassa a program intézményi bevezetésével összefüggő tevékenységeket, valamint a program iskolai működését. A dokumentumban röviden bemutatjuk a program koncepcióját, tanítási-tanulási stratégiáját, kifejtjük a képzések felépítését, valamint a program iskolai működését.

Bízunk benne, hogy az eredményes bevezetés megvalósításához minden információt megtalál! További kérdések esetén a Komplex Alapprogram Országos Pedagógusképző és -továbbképző Központ munkatársai¹, valamint a program iskolai bevezetését követően a Szakmai Támogatórendszer munkatársai² készséggel állnak rendelkezésére. Elérhetőségük a kiadvány borítójának belső oldalán megtalálható.

1 komplexalapprogram@uni-eszterhazy.hu

2 kap.sztr@uni-eszterhazy.hu

1. A Komplex Alprogram

1.1. A Komplex Alprogram bemutatása

Az Európa 2020 stratégia öt célkitűzésének egyike az alacsony iskolai végzettségűek arányának visszaszorítása³. Hazánk versenyképességének megtartásához és fejlesztéséhez elengedhetetlen a végzettség nélküli iskolaelhagyás arányának csökkentése, amely európai uniós elvárás is egyben⁴.

A Komplex Alprogram az EFOP-3.1.2-16-2016-00001 azonosítószámú, „A köznevelés módszertani megújítása a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése céljából” elnevezésű kiemelt projekt, melynek legfőbb célkitűzése a végzettség nélküli iskolaelhagyás mérsékléséhez kapcsolódó intézkedések iskolai szintű támogatása. A probléma kezeléséhez kapcsolódó lehetséges megoldások közül a program elsősorban a szervezeti kultúra fejlesztésén alapuló preventív beavatkozásokat részesíti előnyben, amelyekhez a pedagógusok módszertani továbbképzése, pedagógiai szemléletváltoztatása révén kíván hozzájárulni.

A program további célja a differenciált, személyközpontú nevelést-oktatást lehetővé tevő módszertani kultúra megerősítése a köznevelési intézményekben, a nyitottságra ösztönző intézményi nevelés-oktatás pedagógiai és módszertani eszköztárának fejlesztése, valamint méltányos, támogató, hátránykompenzáló tanulási környezet kialakítása valamennyi tanuló sikeres előrehaladása érdekében, ezen keresztül a program minden tanulóhoz szól, része a tehetséggondozás is.

A Komplex Alprogramot alkalmazó iskola olyan tudásintenzív tanulószervezet, amelyben a programot komplexszerű alprogramok: (1) a *Logikaalapú*, (2) a *Testmozgásalapú*, (3) a *Művészetalapú*, (4) a *Digitális alapú*, valamint (5) az *Életgyakorlat-alapú* alprogram iskolai gyakorlatba történő beemelése, valamint a differenciált fejlesztés javítja a tanulási eredményeket (learning outcomes). Cél, hogy az iskolák működésében olyan szervezeti változások induljanak el, melynek nyomán azok a tanulószervezet és a szervezeti tanulás irányába mozdulnak el.

A Komplex Alprogram minden tanuló számára biztosítja a tanulási esélyek növelésének komplex pedagógiai módszerek rendszerszemléletű együttesét magában foglaló fejlesztő tevékenységek összességét. A program épít a tanulók sokszínűségére, egyediségére, az egyedi képességek társas interakciókon keresztül történő kibontakozására.

A Komplex Alprogram szerint működő iskolában megjelenő alapelvek és a program tanítási- tanulási stratégiájának (DFHT) alkalmazása során a tanulók személyiségének

3 Az Európai Unió Oktatási Tanácsa 2011-ben ajánlást fogadott el a korai iskolaelhagyás csökkentését célzó szakpolitikákról. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:191:0001:0006:HU:PDF> (letöltés dátuma: 2018. 02. 01.)

4 A magyar kormány az EU 2020 stratégia céljainak hazai megvalósítását szolgáló Nemzeti Reform Programjában vállalta, hogy a végzettség nélküli iskolaelhagyók arányát az évtized végére 10%-ra csökkenti. Forrás: Nemzeti Reform Program, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017-european-semester-national-reform-programme-hungary-hu_0.pdf (letöltés dátuma: 2018. 02. 01.)

és kompetenciáinak fejlesztése mellett kiemelt fontossággal jelenik meg az uniós elvárásoknak megfelelően az egész életen át tartó tanulást támogató, valamint az eredményes munkaerőpiaci elhelyezkedést segítő transzverzális készségek fejlesztése (kritikus gondolkodás, kreativitás, kezdeményezőkétség, problémamegoldó gondolkodás, kockázatelemzés, döntéshozatal és az érzelmek kezelése). A Komplex Alaprogramot alkalmazó iskolákban a tudáskonstruálás mellett a képességfejlesztés is hangsúlyos szerepet kap, hiszen a kialakult készségeknek döntő szerepe van az egész életen át tartó tanulás folyamatában, valamint a megszerzett tudás alkalmazásában is.

A Komplex Alaprogram tanulástámogató módszertanának (tanítási-tanulási stratégia) központi eleme a heterogén tanulócsoportokban folyó differenciális fejlesztés (Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoportban, DFHT). A stratégia célja, hogy minden tanuló meglévő tudása bővüljön, és pozitív élményekben, sikerekben legyen része, képessé váljon az önálló és a társas tanulásra, egyszóval: az eredményes tanulásra. Az alkalmazott módszertan komplexitása azt jelenti, hogy a tanulók személyiségének és képességeinek fejlesztéséhez szükséges tevékenységeket együtt alkalmazzuk az osztálymunka alatt. A program megvalósítása során a nevelés és oktatás kognitív, morális és affektív komponenseit egyformán fontosnak véljük, vagyis a tudományos-intellektuális, társadalmi-állampolgári készségek fejlesztésére és a személyiségfejlesztésre irányuló célok közül egyiket sem helyezük előtérbe. A program a korábbi fejlesztéseket figyelembe véve, ám azokat meghaladó, szintetizáló, továbbfejlesztő módon épül fel. Alapelvek mentén szerveződik, amelyek a teljes programot átfogják és meghatározzák, emellett önálló tanítási-tanulási stratégiával is rendelkezik, mely megjelenik a tanítási órákon, valamint az alprogrami foglalkozásokon is. Alprogramokkal támogatott, melyek a képesség- és készségfejlesztést szolgálják, és megfelelő szabadságot biztosítanak a pedagógusok számára a tanítási stratégia adaptív alkalmazásához adott tanulócsoportok esetében.

A Komplex Alaprogram kialakítása során kiemelt jelentőségű, hogy koherenciát biztosító, a célokkal egybevágó alapelvekre épüljön, ezzel megalapozva a program és az arra épülő alprogramok egységes rendszerét. **A program alapelvei: 1) adaptivitás; 2) komplexitás; 3) közösségi lét; 4) tanulástámogatás; 5) méltányosság.**

Az elmúlt másfél évtizedben a magyar oktatási rendszerben – elsősorban a kompetenciaalapú oktatással összefüggésben – sok, differenciálással összefüggő eljárás honosodott meg. A Komplex Alaprogram újszerűsége a korábbi gyakorlathoz képest:

- ✓ egységes rendszerbe ötvözi a pedagógiai gyakorlatban eddig használt differenciált fejlesztést támogató módszereket;
- ✓ alkalmazza a tanulók iskolai helyzetét, státuszát megváltoztató és ezzel a tanulási motivációt növelő Komplex Instrukciós Programot;
- ✓ különös hangsúlyt fordít a tanulók alapvető képességeinek fejlesztésére, készségeinek kialakítására az alprogramok segítségével.

1. sz. ábra: A Komplex Alaprogram felépítése

A változtatás igényének indoka, hogy az évtizedekkel ezelőtt alkalmazott módszereket a mai nevelési-oktatási gyakorlatban nem lehet kizárólagosan és hatékonyan alkalmazni. Mivel a szubjektív és objektív körülmények, feltételek (többek között a tanítás-tanulás céljai, követelményei, tartalma, a tanulók előzetes tudása, képességei, motivációi, érdeklődése, a pedagógusok attitűdjei és kompetenciái, az infrastruktúra) megváltoztathatók, ezért a tanulók hatékony fejlesztéséhez, a kor kihívásaihoz, a változó technológiai feltételekhez és lehetőségekhez, a tanulói csoportok képességeihez, igényeihez mérten legalkalmasabb tanítási-tanulási stratégiákat, módszereket és munkaszervezési formákat ajánljuk.

Az iskolában, legyen az bárhol, a tanulói összetétel rendkívül színes. A végzettség nélküli iskolaelhagyással veszélyeztetettek között ott vannak a kívánt ütemben haladók, az alulteljesítők, a rejtett vagy a megmutatkozó tehetségek és a kiváló eredményt felmutatók is. A **Komplex Alapprogram kiemelt célja az egyéni adekvát tanulási utak támogatása és ezzel minden tanuló képességeihez mért maximális fejlesztése.** A Komplex Alapprogram olyan tanulásszervezést feltételez, amelynek egy része a tanuló érdeklődéséhez igazított, a másik része pedig a tanulók és szülők igényeihez, az iskola lehetőségeihez, helyi szokásaihoz alakítható. Az ilyen módon szervezett foglalkozások jelentősen hozzájárulhatnak a tanulók tanulási eredményességének növeléséhez, sikerességéhez és a tanulók közötti esélyegyenlőtlenség csökkentéséhez.

1.2. Az Élménysuli

A Komplex Alapprogram jelszava: **Tanulni élmény!**, amely magával hozza az élményalapú tanulást. Programunk eleme a tanulók aktív tanórai részvételének támogatása, mely a pozitív élményeken keresztül valósul meg. Ennek mozgatórugója az interaktív, a tanulók bevonásán alapuló kreatív feladatmegoldás, az együtt tanulás élménye.

A Komplex Alapprogram a képzések mellett egy átfogó szolgáltatáscsomagot is kínál az intézmények részére, mely Digitális, Logika-, Művészet-, Testmozgás- és Életgyakorlat-alapú alprogramjaival nyújthat hatékony megoldást elsősorban a lemorzsolódással küzdő iskoláknak, ugyanakkor a tehetséggondozás, a tanulói képességfejlesztés is a program része. A program bevezetése együtt jár az intézmények szervezeti megújulásával, valamint az ott tanító pedagógusok módszertani kultúraváltásával, hiszen az intézményvezető és a pedagógusok nélkül nem lehet sikeres a program. Hangsúlyos elem, hogy az intézmények a bevezetés során rugalmasan alkalmazhatják a kínált szolgáltatáscsomagot, azaz a helyi adottságok figyelembevételével tudják azt bevezetni.

A tanulók komfortérzetét az élményszerűség, a játékos tanulási szituációk, a kisebb vagy más jellegű terhelés, a sikerélmény, az iskolai eredményesség emelkedése javítja. Nem arról van szó, hogy nem kell elsajátítani a tananyagot, hanem arról, hogy a program módszerei, tartalmi elemei (DFHT) élményszerűbbé teszik a tananyag elsajátítását. A pedagógus szerepe megváltozik, az ismeret átadójából „menedzserrel” válik, aki úgy vezeti a csoportok munkáját, hogy a tanulók képességei, kreativitása kibontakozhasson.

A program bevezetése, alkalmazása egy új szemléletmódot, kultúrát alakít ki az intézményekben. Az iskola élhetőbb helyé válik, a tanulási folyamatban részt vevő szereplők elégedettsége nő.

A Komplex Alapprogramot megvalósító iskolák „prémium érzését” biztosítja, hogy az iskola teljes szereplőköre (intézményvezető, pedagógus, diák, szülő) bevonásra, megszólításra kerül a programon keresztül, illetve bizonyítottan hatékony módszereket kínálunk.

A program a kitűzött célok fenntarthatósága érdekében szakmai hálózatot kíván létrehozni. A KAPOCS-iskolahálózat egy olyan kezdeményezés, amelynek célja, hogy összefogja a Komplex Alapprogramot megvalósító intézményeket, és szakmai fórumot biztosítson

a program sikeres megvalósítása és fejlődése érdekében. A KAPOCS-iskolahálózat jövőképében szerepel, hogy a szervezeti kultúra fejlesztésén keresztül meg tudjon valósulni a Komplex Alapprogramhoz kapcsolódó pedagógiai, módszertani megújulás.

A Komplex Alapprogram „brand-je”, az Élménysuli, egy pályázat által elnyerhető cím, amelyet azon KAPOCS-partnerintézmények nyernek el egy tanévre, akik a program elemeit mintaértékűen valósítják meg, és az újszerű módszerek elsajátítása érdekében igénybe veszik a Komplex Alapprogram Szakmai Támogatórendszere által biztosított szakmai támogatás szolgáltatásait.

Az Élménysuliban az intézményvezető olyan ember, aki képes motiválni, meggyőzni csapatát, végigkíséri és támogatja a megvalósítást, kommunikál a szülők felé. Olyan, aki változást sürget intézményében, érzi, tudja, hogy eljött az ideje a szervezet megújításának, valamit tennie kell, hogy iskolájuk eredményesebb legyen. Az ilyen vezető számára a Komplex Alapprogram megoldás lehet, hiszen készen kapja a módszertani fejlesztést, az ingyenes képzéseket és a szakmai támogatást is.

A pedagógus részéről a megvalósítás – a bevezetés fázisában – esetlegesen pluszmun-kát, változást igényelhet, de már rövid távon javul a tanulócsoportok magatartása (kevesebb időt kell fegyelmességgel tölteni), nő a tanulói motiváltság, koncentráció, a pedagógiai munka eredményesebbé válik. A DFHT alkalmazása során a pedagógusok megújulnak, a kiegészítő tünetei enyhülnek vagy elmúlnak. Az Élménysuliban a pedagógus minden gyereknek igyekszik a tudásszintjéhez, tehetségéhez passzoló, egyénre szabott feladatot adni.

Az Élménysuliban ideális esetben a gyerekek kommunikációs készsége fejlődik, az egymás közötti kapcsolatok javulnak, a magatartásproblémák mérséklődnek, az alulmoti-váltság megszűnik, javulnak a tanulmányi eredmények. A program elősegíti a gyermeki önbizalom növekedését, támogatja a tanulók önértékelésének helyes szintre kerülését.

A jelenlegi struktúrákkal elégedetlen szülői csoportok elégedettsége valószínűleg javulni fog, de ez nagyban függ attól, hogy az iskola mit közvetít feléjük. (Még egy feladat, amit végre kell hajtani, vagy pozitív az intézmény hozzáállása, és hittel vág bele a programba.) Létezik a szülőknek egy olyan csoportja, amely nem ismeri a legújabb oktatási tren-deket (kompetenciaalapú oktatás, 21. századi készségek, finn iskola stb.), ők azok, akik a különórákban hisznek, a minél nagyobb terhelésben, az elitiskolákban, a felvételikben. Az ő megfelelő tájékoztatásuk a bevezetés egyik kulcskérdése lehet. Az Élménysuli más koncepcióra épül, a mindenki iskoláját szeretnénk megvalósítani, mely nem szegregál, hanem differenciál.

Az Élménysuli főbb tartalmi pilléreinek (pedagógusok képzésében való részvétel, szakmai támogatásban való részvétel, alprogramok megvalósítása, szervezeti kultúra fejlesztése) intézményi megvalósítása esetében az iskola jogosulttá válik az Élménysuli logójának használatára és az Élménysuli megnevezés használatára.

Az Élménysuli kiválósági követelményeit a Komplex Alapprogram-iskolahálózat Koncep-ció kiadványunk részletesen tartalmazza.

1.3. Mérés, értékelés, kutatás a Komplex Alapprogramban

A Komplex Alapprogram kipróbálásának – bevezetési szakaszának – célja a program tökéletesítése és továbbfejlesztése. E cél megvalósulása érdekében a Mérés-Értékelés Munkacsoport (MÉM) folyamatos adatgyűjtéssel követi nyomon a Komplex Alapprogram iskolai megvalósulását. Az adatfelvételek kiterjednek az intézményvezetőre, a pedagógusokra, a tanulókra és a szülőkre is. Fontos hangsúlyozni, az adatfelvételek alapján **a Komplex Alapprogramot, és nem az iskolákat, nem a pedagógusokat értékeljük**. A MÉ-csoport tehát nem szolgál ki semmiféle pedagógiai és intézményértékelési célokat, kizárólag a program megvalósíthatóságát értékeli. Ezért a MÉ-csoport az iskolákban gyűjtött adatokat a kutatási etikának megfelelően anonimizáltan kezeli, harmadik félnek át nem adja, és kizárólag a Komplex Alapprogram fejlesztésére és minőségbiztosítási célokra használja. Ennek megfelelően az adatfelvételek többségét a MÉ-csoport az *önkéntes együttműködés* keretében tervezi megvalósítani.

Milyen adatfelvételek várhatóak az iskolákban? A MÉM kutatói a pedagógusidőmérés-kutatásokból ismerik a pedagógusok leterheltségét. A Komplex Alapprogram megvalósítása során a kutatók mégis arra kényszerülnek, hogy gyakori adatfelvételek révén pontosan és érzékenyen kövessék a program megvalósítását, visszajelzést adjanak annak erősségeiről és gyengeségeiről. Ezért az intézményekben előre egyeztetett időpontban és feltételek mellett az alábbi adatfelvételeket tervezzük megvalósítani:

A program indításakor:

- interjú beszélgetés az intézményvezetővel az intézmény helyzetéről, felszereltségéről, társadalmi környezetéről, szervezeti működéséről, jellemző pedagógiai nehézségeiről, sikereiről;
- kérdőíves adatfelvétel a tanárok szakmai tapasztalatairól, terveiről, motivációiról, éhhatékonyaságáról;
- a bevonni kívánt tanulócsoprtokban szociometriai adatfelvétel, a tanulói elkötelezettség kiinduló állapotának rögzítése, tanulók közötti együttműködésre vonatkozó percepciók.

A pedagógus-továbbképzéseket követően:

- elégedettségi kérdőív a képzések megszervezésére és az abban közvetített szakmai tartalmakra vonatkozóan [előzetes tájékoztatás, szervezethez, gyakorlati hasznosíthatóság, újszerűség, ellenőrzések módja, képzők munkája, az e-learning megvalósítására vonatkozó tapasztalatok stb.];
- fókuszcsoprtos beszélgetések a képzésekről [a kvalitatív adatok alapján témák megvitatása].

A program évközi megvalósításának időszakában:

- intézményvezetői tapasztalatok a megvalósítás előrehaladásáról [a Komplex Alapprogrammal kapcsolatos kihívások, sikerek, a pedagógusok bevonódását befolyásoló tényezők, tudásmegosztás, tervezés, koordináció stb.];

- fókuszcsoportos beszélgetések a tanárokkal a programhoz kapcsolódó szakmai tapasztalataikról;
- óralátogatások a tanulók tevékenységeinek és a tanárok munkájának megfigyelése céljából (az óralátogatásokat a szakmai támogató rendszer munkatársai végzik, akiknek látogatási jegyzőkönyveit kutatók dolgozzák fel anonim módon kezelve az adatokat; a megfigyelés alapján a programot, és nem a pedagógusokat értékelik);
- tanulóvizsgálat a diákok énképére, tanulmányi sikerességére vonatkozóan;
- szülővizsgálat arra vonatkozóan, hogy a szülők mit érzékelnek a Komplex Alapprogram iskolai bevezetéséből.

A program iskolai „bevezetési szakasz” zárásának időszakában:

- a bevont tanulócsoportokban megismételt szociometriai adatfelvétel;
- pedagógusi kérdőív a tapasztalatok összegzése és a program értékelése céljából;
- intézményvezetői kérdőív a Komplex Alapprogram intézményi tapasztalatainak összegzése céljából és a program fenntarthatóságának megvitatása.

A fenti adatfelvételi tervből kitűnik, hogy a Komplex Alapprogram megvalósítása az adatfelvételek révén is terheket ró valamennyi iskolai szereplőre. A terhelés mérséklése érdekében a MÉ-csoport igyekszik a lehető legnagyobb rugalmassággal viszonyulni az intézményekhez. Az adatfelvételek módját, ütemezését, időtartamát mindig előzetesen egyeztetjük az intézményvezetővel, így az igazgatókat tisztelettel arra kérjük, hogy az egyeztetéseken képviseljék a tanárok, diákok, szülők érdekeit is.

Annak érdekében, hogy minimalizáljuk a vizsgálatok számát, igyekszünk elosztani azokat a partnerintézmények körében. Az egyes vizsgálatokat tehát a minimálisan szükséges számú intézmény bevonásával valósítjuk meg. Ennek következtében számos intézményvezető tapasztalhatja majd, hogy a fenti adatfelvételi forgatókönyvtől eltérően lényegesen kevesebb monitorozó tevékenység zajlik majd az intézményében. Az adott intézményben megvalósuló felméréssel kapcsolatban részletes intézményi tájékoztatást adunk.

A szervezőmunka megkönnyítése érdekében javasoljuk, hogy intézményenként egy-egy MÉM-kapcsolattartó kerüljön kiválasztásra. Ennek célja, hogy az olyan adminisztratív feladatok, mint például a tanulói kérdőív kitöltéséhez szükséges szülői beleegyező nyilatkozatok begyűjtése, gördülékenyen menjen. A MÉ-csoport az adatfelvételekkel kapcsolatosan igyekszik mindent olyan részletességgel előkészíteni, hogy a megvalósítás a lehető legkisebb munkaterheléssel járjon a pedagógusok számára.

A MÉ-csoport tagjai remélik, hogy a Komplex Alapprogram megvalósítása folyamán kialakuló szakmai együttműködés termékenyítőleg hat, és tartósnak bizonyul mind az iskolák, mind a fejlesztők számára.

2. A Komplex Alaprogram szolgáltatási portfóliója

A Komplex Alaprogram kidolgozása során kiemelt szempont volt, hogy a program bevezetése minél gördülékenyebben valósuljon meg az iskolákban, és ehhez minden támogató szolgáltatást biztosítson a program. A bevezetéshez kapcsolódóan az alábbi díjmentes szolgáltatásokat biztosítjuk az intézmények részére:

1. Pedagógus-továbbképzések:
  - ✓ A képzéshez tartozó valamennyi segédanyag (tananyag, tanulási útmutató, résztvevői ütemterv, segédanyagok, elégedettségi kérdőívek) a pedagógus-továbbképzésben résztvevők számára díjmentesen elérhetőek.
  - ✓ Online tanulási környezet
2. Szülői, tanulói tájékoztató kiadványok
3. Szakmai Támogatórendszer:
  - ✓ Szakmai anyagokhoz való hozzáférés biztosítása elektronikus felületen keresztül (Tudástár)
  - ✓ Elektronikus támogatás (e-SZTR)
  - ✓ Jelenléti támogatás (intézményvezető és pedagógus)
    - ✓ Intézményvezetői felkészítések
    - ✓ Intézményi workshopok
    - ✓ Személyes tanácsadás
    - ✓ DFHT-KIP és Komplex órák egyéni hospitálása
    - ✓ Egyéni és csoportszintű alprogrami hospitálások
    - ✓ Hospitálásokat követő konzultációk
    - ✓ Záró workshop
  - ✓ KAPOCS-iskolahálózat működtetése
4. Szakmai anyagok⁵:
  - Nevelési-oktatási program – A Komplex Alaprogram Konceptiója
  - Tanítási-tanulási stratégia – Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoportokban
  - Alprogrami koncepciók (5 db)

---

5 A kiadványok teljeskörű felsorolása az 2. sz. mellékletben.

- Alprogrami eszköztár (5 db)
  - ✓ Foglalkozástervek
  - ✓ Linkgyűjtemény
- Tanítói-tanári kézikönyvek (9 alsós + 17 felsős kiadvány)
  - ✓ Óraterv-illusztrációk, példák
- Tankockák
- Komplex óra kiadvány

2.1. Pedagógus-továbbképzések a Komplex Alprogramban

A Komplex Alprogram pedagógus-továbbképzéseinek célja a program szolgáltatási portfóliója részeként olyan pedagógusképzési és -továbbképzési tartalmak fejlesztése, amelyek elsajátításával és a pedagógiai gyakorlatban történő elterjesztésével megerősíthető a differenciált személyközpontú, nyitottságra ösztönző intézményes pedagógiai gyakorlat. Ugyanakkor ez a – pedagógusi szemléletváltást ösztönző – megközelítés lehetőséget ad arra, hogy a tehetséggondozás is új nézőpontokkal, módszerekkel, jó gyakorlatokkal gazdagodjon.

A programban hét, 30-30 órás akkreditált pedagógus-továbbképzés került kidolgozásra, melyből két alapozó és öt alprogrami képzés áll a pedagógusok rendelkezésére. A képzések minden esetben blended képzések, azaz kontakt (20 óra) és távoktatási tartalmakat (10 óra) is magukba foglalnak.

2.1.1. A Komplex Alprogram továbbképzési struktúrája

Alapozó képzések (kötelező):

- A Komplex Alprogram alapelvei, pedagógiai modellje (továbbiakban: KAK)
- Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoporthoz (DFHT) tanítási-tanulási stratégia (továbbiakban: DFHT)

Két kötelezően választandó alprogram az alább felsoroltak közül:

- A Komplex Alprogram pedagógiai rendszerének gyakorlati elsajátítása – Logikaalapú alprogram (továbbiakban: LA)
- A Komplex Alprogram pedagógiai rendszerének gyakorlati elsajátítása – Életgyakorlat-alapú alprogram (továbbiakban: ÉA)
- A Komplex Alprogram pedagógiai rendszerének gyakorlati elsajátítása – Digitális alapú alprogram (továbbiakban: DA)

- A Komplex Alapprogram pedagógiai rendszerének gyakorlati elsajátítása – Művészetalapú alprogram (továbbiakban: MA)
- A Komplex Alapprogram pedagógiai rendszerének gyakorlati elsajátítása – Testmozgásalapú alprogram (továbbiakban: TA)

A tanúsítvány megszerzésének minimumkövetelményei:

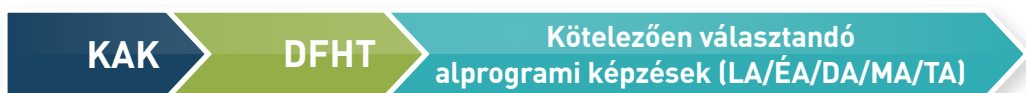
- 4 * 30 óra (2 alapozó + 2 alprogram) pedagógus-továbbképzés sikeres teljesítése (a kontaktórákon való minimum 90%-os részvétellel).
- A távoktatási szakaszban a kiadott feladatok határidőre történő elkészítése, az egyes tanulási egységek teljesítése.

A pedagógus-továbbképzések szerkezeti sémája:

Képzésenként 2 * 10 tanóra kontaktoktatás, valamint 10 * 45 perc távoktatás.

A továbbképzés elnevezése	A képzés szerkezete
TA	1 kontaktnap + 10 * 45 perc távoktatás + 1 kontaktnap
DFHT/DA/MA	2 kontaktnap + 10 * 45 perc távoktatás
KAK/LA/ÉA	10 * 45 perc távoktatás + 2 kontaktnap

1. sz. táblázat: Az egyes képzések oktatási szerkezete az oktatási formák sorrendje szempontjából

2. sz. ábra: A képzési tartalom szempontjából szükséges képzésszervezési sorrend

A képzési időszakok és képzési helyszínek a bevezetési időszakban

A pedagógusnak – a Komplex Alapprogram tartalmi elemeinek elsajátításához – 8 kontakt oktatási napon kell részt vennie, valamint 4 * (10 * 45 perc) távoktatási tananyagot kell interaktívan feldolgoznia. A képzésszervezés kapcsán figyelembe vesszük az intézmények igényeit.

A nagyobb tantestületi létszámú intézményekben – a KAK- és DFHT-képzések esetén – az optimális csoportlétszámok létrejöhetnek az adott iskolákban és helyszínen is, illetve a kisebb pedagógus-létszámú iskolák esetén regionális központokban (több intézményt

egy képzési csoportba összevonva). Az alprogrami képzések során előreláthatólag regionális képzési központokban tudjuk a képzéseket megszervezni: egyrészt a hatékonyabb csoportlétszámok kialakításának, másrészt – egyes alprogramok esetén – a speciális infrastrukturális háttér biztosításának érdekében. Ugyanakkor a közlekedési lehetőségeket is figyelembe véve a lehető legjobb megoldásokat szeretnénk realizálni a képzési helyszínek megtalálásában.

A továbbképzési rend részletes kidolgozása azután történhet meg, miután a pontos pedagógus-létszámok és az alprogrami képzéspárokhoz tartozó létszámok is ismertek lesznek számunkra. Ezeket az adatokat egy intézményenként kitöltendő táblázat segítségével térképezzük fel, melyet közvetlenül az intézményeknek küldünk meg. Az alprogrami képzéseket javasoljuk különböző időpontokra szervezni annak érdekében, hogy a pedagógusok bármilyen variációt választhassanak.

2.2. A szülők és tanulók tájékoztatása

A szülők és tanulók tájékoztatására irányuló programunk célja, hogy a különféle fórumokon és az iskolák által szervezett találkozókra a szülők átfogó képet kapjanak a Komplex Alprogramról. A tájékoztatási folyamat három pillérrre épül: a roadshow-k, az intézményekben megrendezett workshopok, illetve a szülők számára összeállított tájékoztató kiadványok.

A szülőkre egyrészt egyre erősödő társadalmi, illetve szociokulturális nyomás nehezedik, melynek következtében a gyermekeiket egyre fiatalabb életkorban szeretnék valamilyen más, iskolán kívüli fejlesztő tevékenységbe bevonni, másrészt a szülők is szeretnék valamilyen változást látni az egész napos iskolában rejlő lehetőségekben.

A tájékoztatók során kitüntetett célunk a szülők tájékoztatása arról, hogy a program módszertani kerete:

- hangsúlyt fektet a személyre szabott differenciálásra és fejlesztésre,
- nagy mértékben a gyerekek előzetes tudására épít,
- kreatív és problémamegoldó gondolkodásra készítet,
- előmozdítja a gyerekek közötti interakciót, kommunikációt, egyúttal fejleszti a beszéd- és kérdéskultúrát,
- tanulói státuszkezelést valósít meg,
- elvszerűen jeleníti meg a tanári értékelés mellett az önértékelést és a társértékelést, és
- élményközpontú foglalkozásokat valósít meg.

A program a szülői tájékoztatások alkalmával bemutatja azt, hogy milyen eredményeket vár el a programtól:

- a kommunikáció fejlesztését a tanulóknál,
- az alulmotiváltság megszűnését,

- a tanulmányi eredmények javulását,
- a gyerekek közötti kapcsolatok javulását,
- a magatartásproblémák mérséklődését,
- a gyermeki önbizalom növekedését, a tanulók önértékelésének helyes szintre kerülését.

A szülői tájékoztatók alkalmával a program képviselői feltérképezik azt, hogy maguk a szülők milyen változásokra számítanak, milyen változásokat szeretnének elkerülni. Mit gondolnak a Komplex Alapprogramról? Milyennek látják a gyermekük helyzetét a közösségen belül? Milyen változtatásokat szeretnének látni a tanár–gyermek és a gyermek–gyermek relációban? Milyen változásokat szeretnének elérni a tehetséges gyerekek gondozásában, valamint milyen szerepet szánnak a játéknak a gyermekük életében?

A szülők tájékoztatására a program iskolai bevezetésekor kerül sor. Az időpont meghatározása és a szülői tájékoztatás tartalmának kijelölése az intézményvezetéssel történő egyeztetést követően történik.

A tanulók vonatkozásában a workshopok célja az, hogy a gyerekek élményszerű tapasztalatokkal gazdagodjanak a különféle tudástartalmak megismerésének, feldolgozásának integratív lehetőségeivel kapcsolatban. Az alsó tagozatos tanulók esetében – különös tekintettel a felmenő rendszerben történő bevezetés sajátosságaira – a tájékoztatási feladatokat a Komplex Alapprogram fejlesztői, valamint napjaink köznevelési valóságában jártas és azokban naprakész szakemberek az érintett szülői közösség, illetve a partnerintézmények pedagógusainak bevonásával valósítják meg. A partnerintézményekben megrendezésre kerülő, interaktív foglalkozások célja, hogy az intézményi bevezetésben érintett célcsoportok közösen gondolkodva, játékos formában is megismerkedhessenek a Komplex Alapprogram fejlesztéseivel, eszközeivel és módszereivel; majd az egymástól kölcsönösen kapott visszajelzések alapján az Élménysuli keretei között szabadon alakíthassák ki a tanulók fejlődését leginkább szolgáló, illetve az intézményi lehetőségeket a leghatékonyabban kihasználó gyakorlatokat. Az így megszerzett értékes tapasztalatokat a program későbbi fejlesztési szakaszaiban felmérjük, elemezzük és integráljuk majd.

2.3. Szakmai Támogatórendszer (SZTR)

A Szakmai Támogatórendszer (SZTR) a Komplex Alapprogram bevezetésének és sikeres iskolai megvalósulásának – ezen belül az alprogrami tartalmak és a DFHT tanítási-tanulási stratégia osztálytermi gyakorlattá válásának – érdekében kidolgozott komplex rendszer. A szakmai támogatás további célja a KAP pedagógus-továbbképzéseken tanult új ismeretek, módszerek magas szintű gyakorlati alkalmazásában való segítségnyújtás a kidolgozott támogatási tevékenységeken keresztül.

A szakmai támogatás célcsoportjainak meghatározásában fontos szerepet kaptak az iskolai innováció kulcsszereplői egyéni és intézményi szinten egyaránt, így a rendszer egyéni célcsoportjai: a) intézményvezetők, b) pedagógusok; intézményi szinten: a pedagógusok közössége, a tantestület.

A rendszer komplex, hiszen a kor követelményeinek megfelelő elektronikus kapcsolattartás mellett épít a már jól bevált személyes találkozásokon alapuló segítő munkaformákra is. A Komplex Alapprogram intézményi implementációjának segítségét, nyomon követését a következő módokon és területeken kívánjuk támogatni:

- szakmai anyagokhoz való hozzáférés biztosítása a Komplex Alapprogram **Tudástár** elektronikus felületén keresztül;
- elektronikus úton történő támogatás, amelyre az **e-SZTR** online felülete ad lehetőséget;
- **jelenléti támogatás**, amely személyes találkozásokon alapuló segítségnyújtást biztosít a pedagógusok számára;
- **KAPOCS-iskolahálózat működtetése**, amely összefogja a Komplex Alapprogramot megvalósító intézményeket, és szakmai fórumot biztosít a program fenntarthatósága érdekében.

A programba történő regisztráció a Komplex Alapprogram Ügyfélkapun (KAPU) keresztül történik. A program résztvevői a felületre történő belépést követően eléri az összes online felületünket: Képzésszervező Rendszer; e-Learning (távoktatási felület), e-SZTR; Tudástár; JTR, azaz a Jelenléti Támogatórendszer szervező és adminisztrációs felülete; KAPOCS-iskolahálózat).

2.3.1. Tudástár

A Tudástár a projekt keretében készült elektronikus dokumentumkezelő és -szolgáltató rendszer, amely biztosítja a Komplex Alapprogramhoz kapcsolódó tartalmak tárolását, hozzáférhetőségét. Partnerintézményeink számára térítésmentesen biztosítjuk a program keretein belül elkészült kiadványokat, dokumentumokat és tanítási segédleteket. A projekt megvalósításának időszakájában folyamatosan bővül az elérhető tartalmak köre.

A Tudástár a következő linken érhető el: <https://tudastar.komplexalapprogram.hu/>

2.3.2. e-SZTR

Az Elektronikus Szakmai Támogatórendszer (e-SZTR) egy olyan online felület, amelyen keresztül a programban résztvevők közel 20 témakörben küldhetik be konkrét, szakmai jellegű kérdéseiket. A Komplex Alapprogram továbbképzéseinek sikeres elvégzése után folyamatosan a pedagógusok rendelkezésére áll a program intézményi bevezetését követő években is a projekt megvalósulásának időtartama alatt. Minden témakörnek kijelölt felelőse van, az általa megadott választ további jóváhagyó is áttekinti. A felhasználói kérdésre adott felelet tehát pár napon belül szakszerű és ellenőrzött formában rendelkezésre áll a felületen. Az e-SZTR munkatársai többnyire a KAP kidolgozó és fejlesztői.

A rendszerhez szorosan kapcsolódik a Gyakran Ismételt Kérdések (GYIK) gyűjteménye, ahol közvetlenül is tájékozódhatnak a programba bevont résztvevők a Komplex Alapprogrammal kapcsolatban.

2.3.3. Jelenléti támogatás

Az elektronikus támogatás mellett nagyon fontosnak tartjuk a személyes találkozásokat a közvetlen kapcsolat kialakítása érdekében. A jelenléti támogatás a KAP intézményi bevezetése előtt, a bevezetés tanévében és az azt követő egy tanévben valósul meg. A KAP intézményi bevezetése előtt az alábbi szolgáltatások valósulnak meg minden újonnan belépő intézmény számára:

- intézményvezetői felkészítő képzés,
- intézményi workshop,
- személyes tanácsadás.

A KAP intézményi bevezetésének évében a jelenléti támogatás alábbi szolgáltatásai valósulnak meg egy tanéven keresztül azokban az intézményekben, ahol bevezetésre kerül a Komplex Alaprogram:

- személyes tanácsadás,
- évközi interjú,
- DFHT és Komplex óra egyéni hospitálása,
- alprogrami foglalkozásokhoz kapcsolódó egyéni és csoportszintű hospitálás,
- záró workshop.

Szükség esetén az iskolák további egy tanév során igénybe tudják venni a jelenléti támogatás alábbi szolgáltatásait:

- személyes tanácsadás igazgatóknak,
- DFHT-KIP támogatás
- alprogrami foglalkozásokhoz kapcsolódó egyéni és csoportszintű hospitálás igénylése.

Az alábbi ábra a jelenléti támogatás három fő célcsoportja kapcsán (tantestület, intézményvezetők, pedagógusok) mutatja be, hogy melyik célcsoport milyen formában és területen kap segítséget a program bevezetése előtt és a bevezetés évében az SZTR-en keresztül.

3. sz. ábra: A jelenléti támogatás modellje

A program keretében megvalósuló jelenléti szakmai támogatást az iskola igényeit figyelembe véve és azokkal összhangban valósítjuk meg.

a) Az igazgatók számára részvételi lehetőséget biztosítunk **az intézményvezetői felkészítő képzésen**, amely kétnapos képzés keretében valósul meg. A KAP implementációját megkönnyíti azzal, hogy az intézményvezetők számára:

- részletesen bemutatja a program célkitűzéseit, felépítését, működését,

- ismerteti a program koncepcióját, tanítási stratégiáját,
- elemzi a program innovatív elemeit, az alprogramokat,
- bemutatja, miként befolyásolja a KAP bevezetése a közismereti tárgyak tanítását a délelőtti foglalkozásokon, az értékelést, a tantárgyfelosztást, valamint az iskolai dokumentumok átdolgozásának módját,
- bemutatja, hogyan épül fel a KAP pedagógus-továbbképzési rendszere,
- ismerteti a KAP Szakmai Támogatórendszer felépítését és szolgáltatásait,
- áttekinti és facilitálja a helyi szintű tervezési folyamatokat.

b) Az **intézményi workshop** a tantestület jelenléti támogatását segítő munkaforma a KAP intézményi bevezetését megelőző periódusban, amely során az intézményi workshop megvalósítója részletesen bemutatja a Komplex Alaprogram elemeit a programba bevonni kívánt partnerintézmények tantestületei számára. A workshopok alkalmával a szakmai támogató tájékoztatja a résztvevőket a program újszerűségéről, tartalmi elemeiről, illetve a felmenő rendszerű bevezetés metodikai folytonosságáról.

A szakmai támogató a workshopok alkalmával bemutatja, hogy miként egészítik ki, dúsítják az alprogrami foglalkozások a délelőtti tananyagot, miként lehet a tanulói viselkedést pozitívan befolyásolni, az alulmotiváltságot mérsékelni, a tanulók közötti együttműködést elősegíteni, illetve az egyes alprogrami tartalmaknak (DA, ÉA, LA, MA, TA) mik a céljai, milyen kompetenciák fejlesztésére fókuszálnak, milyen oktatást támogató módszereik vannak. Ugyanekkor tájékoztatják a tantestületet az SZTR felépítéséről, a Komplex Alaprogram iskolahálózatáról, illetve arról, hogyan válhat a program a szülők számára is vonzóvá.

Az intézményi workshop-szolgáltatás igény szerint kérhető, a program bevezetése előtt, a képzések megkezdésével valósul meg (2-3 óra/alkalom). A Komplex Alaprogramot bemutató intézményi workshop a KAK képzés időpontjától eltérő napon vagy a KAK képzés napján is megvalósulhat.

c) Szükség esetén **személyes tanácsadás** igénylésére van lehetőség, az igazgatók igény szerint kérhetik ezt a szolgáltatást a támogatórendszeren keresztül a támogatással érintett időszakban bármikor, akár több alkalommal is. A tanácsadást elsősorban az intézményhez hozzárendelt intézményvezetőt támogató szakember biztosítja.

d) Az intézményvezetőt támogató szakember a tanév során legalább egyszer ellátogat az intézménybe az intézményvezetővel történő félig strukturált **évközi interjú** elkészítésének céljából, ami egyrészt a meghatározott területekkel kapcsolatos adatgyűjtés, másrészt egy kötetlen beszélgetés a Komplex Alaprogram intézményi megvalósulásával kapcsolatos tapasztalatokról.

e) A DFHT tanítási-tanulási stratégia szakmai támogatói a KAP szerint szervezett közismereti órák szakmai támogatásáért felelnek. Minden intézményhez delegálunk egy-egy ilyen szakembert, aki a képzést követően:

- a számára kijelölt intézményekben két alkalommal tesz látogatást az **egyéni hospitálások** megvalósítása céljából,

- a DFHT-képzést elvégző pedagógusok négy saját DFHT tanulási-tanítási stratégiát alkalmazó, státuszkezelő óratervét áttekinti, és fejlesztési javaslatok megfogalmazásával segíti az új módszer megtanulását és magas szintű alkalmazását.

Alkalmanként összesen öt pedagógus tanítási órája kerül megtekintésre, ebből négy DFHT-módszert alkalmazó, státuszkezelő óra és egy Komplex óra. A szakmai támogató az egyéni hospitálásokhoz kapcsolódóan fejlesztési javaslatokat, szakmai irányokat fogalmaz meg előre meghatározott szempontsor alapján. A szakmai támogató a megtekintett órákat követő **konzultáció** keretében is visszajelez a tanítási órákkal kapcsolatban. A megbeszélés alkalmával a pedagógusoknak lehetőségük van kérdéseket megfogalmazni és az önfejlesztési tervükhöz tanácsokat, javaslatokat kérni.

A pedagógus négy hónapon keresztül minden hónap végéig feltölt egy saját maga által készített (más KAP online felületre még fel nem töltött) státuszkezelő óratervet az erre a célra kijelölt online felületre. A szakmai támogató áttekinti, véleményezi az óratervet, és javítást kérhet mindaddig, amíg az óraterv nem felel meg a státuszkezelő módszer alapelveinek, szabályainak. Az óraterv elfogadása után a szakmai támogatónak lehetősége van kiválónak jelölni az óratervet. A megjelölt példaértékű óratervek felkerülhetnek a Tudástárba a pedagógus hozzájárulásával. A szakmai támogatás célja a státuszkezelő módszer megtanulásának elősegítése.

Ha valóban változást szeretnének elérni a státuszkezelő módszer bevezetésével, akkor szakmailag javasolt, hogy a képzést követően minél hamarabb kezdjék el alkalmazni a státuszkezelő módszert, amihez biztosítjuk a szakmai támogatást. Az új módszerek alkalmazása nem igényel intézményi szintű átszervezést.

f) Az alprogrami szakmai támogatók az alprogrami foglalkozások jelenléti támogatását valósítják meg. A támogatás egyik módszere a **csoportszintű hospitálás**, amelyet egy 60 perces, **fókuszcsoporthos interjú** követ. Az interjún a szakmai támogató és az alprogrami foglalkozást hospitáló pedagógusok vesznek részt. Az interjú mélyebb betekintésre ad lehetőséget az alprogrami foglalkozások megvalósításához, az eddigi tapasztalatokhoz, valamint segítségével részletesebb és árnyaltabb információk, mélyebb motivációk kerülnek a felszínre.

A csoportszintű hospitálás alprogramonként havonta több alkalommal kerül meghirdetésre területileg elszórtan az alprogrami foglalkozásokat megvalósító pedagógusok számára. A csoportszintű hospitálás helyszínei függenek a bevont intézmények igényeitől. A Komplex Alprogramot bevezető iskoláknak minden hónapban lehetőségük van jelezni a KAP online felületén keresztül (Kapu rendszer), hogy az adott hónapban melyik alprogramhoz kapcsolódóan szeretnének csoportszintű hospitálást tartani. A munkacsoport koordinátorának közreműködésével meghirdetésre kerül az esemény a KAP online felületén (Kapu rendszer). A hospitálásra való jelentkezés önkéntes, maximum tíz fő jelentkezhet az eseményre. A csoportszintű hospitálás lényege, hogy a foglalkozáson nemcsak az adott alprogram szakmai támogatója vesz részt, hanem a különböző partnerintézményekből érkező alprogrami foglalkozást megvalósító pedagógusok is. A csoportszintű hospitálásból és az azt követő fókuszcsoporthos interjúból álló alkalom max. 2 óra időtartamú, ebből 45–60 perc a foglalkozás, amelyet a pedagógus tart; a fókuszcsoporthos interjú is kb. 45–60 perc, amelyet a szakmai támogató tart a hospitálásra érkező pedagógusoknak.

g) Szükség esetén igényelhető személyre szabott alprogrami jelenléti támogatás konzultációval egybekötött **egyéni hospitálás** formájában. A pedagógus kérésére a szakmai támogató az adott alprogrami foglalkozásra ellátogat, amelyet egyórás személyes konzultáció követ.

h) A program bevezetését követően a tanév végén valósul meg a **záró workshop**, melynek célja a teljes tanév tapasztalatainak áttekintése, a működés megvitatása, valamint a további fejlesztési lehetőségek meghatározása. Az esemény interaktív jellegéből fakadóan lehetőség nyílik véleménycserére és a tanév során szerzett, a KAP megvalósításával kapcsolatos ismeretek átadására, az eltelt időszak alatt szerzett tapasztalatok feltárására, fejlesztési javaslatok megfogalmazására. Amennyiben a programba bevont partnerintézmények vezetői igényt tartanak a szolgáltatásra, a szakmai támogatók közül két-három főből álló csoport látogat el az intézménybe egy alkalommal a tanév végén május és június között. Ez esetben a tanév munkarendjének tervezésekor célszerű figyelembe venni, hogy a záró workshop megtartásához 2-3 órás szabad időkeretre van szükség a tantestület részéről.

A Komplex Alprogram intézményi implementációjának támogatása érdekében a bevezetés első tanévében a program intézményi megvalósulását helyszíni látogatásokkal, hospitálásokkal, konzultációkkal segítjük.

Az SZTR munkatársait két nagyobb csoportba soroljuk: A) az operatív feladatokat ellátók köre, B) a szakmai támogatásért felelősök köre. Az operatív feladatokat ellátók köre felel a jelenléti támogatások során megvalósuló rendezvények, workshopok és egyéb események megszervezésért. A szervezőmunka és a kapcsolattartás megkönnyítése érdekében javasoljuk, hogy intézményenként egy-egy SZTR-kapcsolattartó⁶ kerüljön kiválasztásra (az iskola bármely pedagógusa lehet). Ennek célja az adminisztratív és szervezői feladatok megkönnyítése, mint például a hospitálásokkal kapcsolatos időpont-foglalások, szolgáltatások igénylése.

2.3.4. KAPOCS-iskolahálózat

A program implementációján túl a fejlesztés egyik célja, hogy a programban részt vevő iskolákat hálózatos formában összekösse, melynek keretében egymással együttműködve az iskolák támogatják egymást, tapasztalataikat, jó gyakorlataikat megosztják egymással.

A KAPOCS-iskolahálózat működését a Szakmai Támogatás Munkacsoport koordinálja. Az iskolahálózat tagjai a KAPOCS-partnerintézmények. A KAPOCS-iskolahálózatához a Komplex Alprogramot bevezető intézmények csatlakozhatnak, a hálózatba való regisztrálás feltételeit a Komplex Alprogram-iskolahálózat Konceptió című kiadványunk részletesen tartalmazza.

Minden Komplex Alprogramot bevezető intézménynek a program bevezetése évének szeptemberétől folyamatosan lehetősége van önkéntesen csatlakozni az iskolahálózat-hoz. A sikeres regisztráció után a KAPOCS-iskolahálózat részvételi lehetőséget biztosít a KAPOCS-partnerintézmény vezetői és pedagógusai számára a tanévben háromszor megrendezésre kerülő szakmai napokon. Az évközi szakmai napokat őszi és tavaszi cik-

⁶ A tevékenység nem jár számottevő többletfeladattal, célja az SZTR és az iskola közötti kommunikáció segítése.

lusban tervezzük megvalósítani, valamint az év végi szakmai napot június végén a tanév zárásaként. A hálózat tagjai az Élménysuli címre minden tanévben a május 1. és július 15. közötti időszakban pályázhatnak, amelynek eredménye az elbírálás után a következő tanév elején, augusztusban kerül kihirdetésre.

2.4. Szakmai anyagok

A program kidolgozása során szem előtt tartottuk, hogy mindazon szakmai anyagok elkészüljenek, melyek a pedagógusokat segítik a program alkalmazásával kapcsolatban. A program alapelveit, céljait és felépítését mutatja be a **Komplex Alaprogram Konceptió**. A program tanítási stratégiáját a **Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoportban** kiadványunk tartalmazza, míg az alprogramok működését az **alprogrami konceptiók** és az **alprogrami eszköztárak** tartalmazzák. Ezen túlmenően az alsós (9 db) és felsős (17 db) tantárgyakhoz kapcsolódóan tanítói és tanári kézikönyvek készülnek. A programban összeségében több mint kilencven kiadvány segíti az eredményes megvalósítást⁷. Kiadványaink díjmentesen állnak az intézmények rendelkezésére, valamint online és nagyrésztük nyomtatott formában is elérhetőek, melyeket az iskolák rendelkezésére bocsájtnak.

2.4.1. Komplex Alaprogram Konceptió (KAK)

A Komplex Alaprogram legfőbb célja a végzettség nélküli iskolaelhagyás megelőzésére alkalmas, tanulást támogató pedagógiai módszerek kidolgozása és elterjesztése az alapfokú oktatásban részt vevő pedagógusok számára, a pedagógiai szemléletváltás elősegítését szolgáló pedagógusképzési és -továbbképzési tartalmak megújítása. Ehhez kapcsolódóan készült el a program egyik alapdokumentuma, a Komplex Alaprogram Konceptiója. A konceptió részterületei a *tanulási-tanítási program (DFHT)*, a *tanulási-tanítási egységek* leírása, a program megvalósításához *szükséges eszközök* bemutatása, az értékelés rendszerének bemutatása, a *pedagógus-továbbképzési program* leírása és a támogatás-tanácsadás rendszeréhez kapcsolódó szakmai támogatórendszer (SZTR) részletes kifejtése.

A kötetben leírásra kerülnek a programot alkotó alprogramok (Testmozgásalapú, Művészetalapú, Digitális alapú, Logikaalapú, Életgyakorlat-alapú alprogram), valamint a program oktatási stratégiáját alkotó Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoportokban módszertana is.

2.4.2. A Komplex Alaprogram tanulási-tanítási stratégiája (DFHT)

A DFHT tanítási-tanulási stratégia célja a tudásban és szocializáltságban heterogén tanulói csoport hatékony kezelése. Fókuszja a tanulók közötti hierarchikus sorrend megváltoztatása, amelyet a pedagógus által végzett rendszeres státuszkezelés biztosít. A stratégia a diákok tanulását középpontba helyezve épít a pedagógusok meglévő tudására, kreativitására, tanulni vágyására, amely folyamatban a pedagógusi kompetenciák fejlesztése, valamint a tantestületen belüli pedagógiai kultúra és attitűdváltás elősegítése, támogatása, fejlesztése hangsúlyosan jelenik meg.

⁷ A kiadványok elérhetőek a Tudástárban: <https://tudastar.komplexalaprogram.hu>

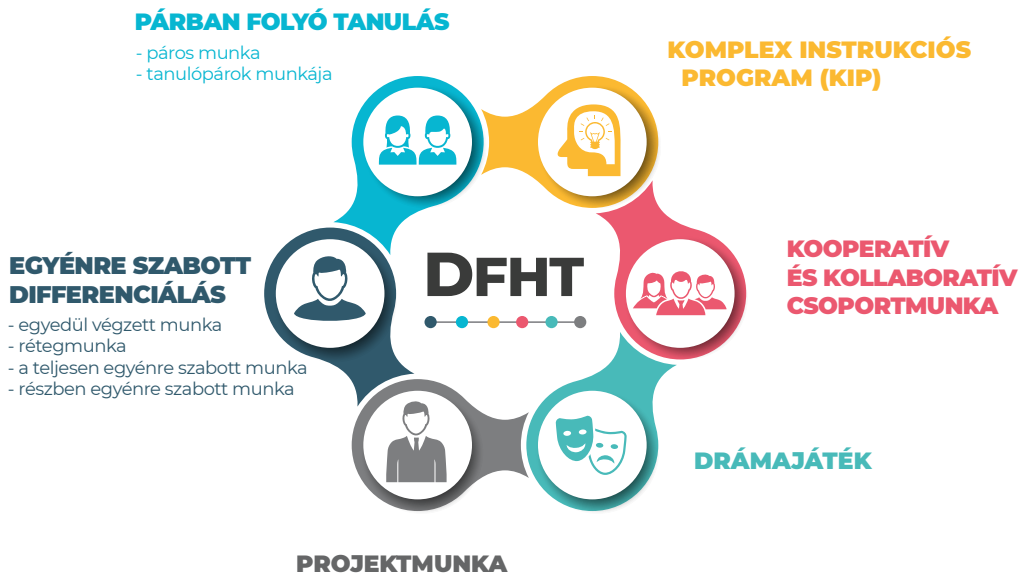

Mivel a Komplex Alprogram intézményei arra törekednek, hogy kielégítsék az iskola-használók igényeit, ezért abban segítünk, hogy az iskolák az eddigi hatékony módszereiket megtartva gazdagítsák munkájukat, nyissanak az új és/vagy kipróbált tanítási-tanulási stratégiák felé, ami kreativitást, megújulást eredményez mind a pedagógusok, mind a tanulók tekintetében. A stratégia implementálásával segíthető a hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók együttműködésének javítása, a tanulók közötti státuszproblémák rendezése, a gyermekek iskolai sikerességének biztosítása, továbbá az alulteljesítő, illetve a tehetséges tanulók hozzásegítése a közép- és felsőfokú továbbtanuláshoz, amely a munkaerőpiacra történő sikeres belépésüket alapozza meg.

 DIFFERENCIÁLT FEJLESZTÉS HETEROGÉN TANULÓCSOPORTBAN

---

4. sz. ábra: A DFHT tanítási-tanulási stratégia részei

2.4.3. A pedagógusok órai tevékenységeit segítő kézikönyvek

Az alsó, valamint felső tagozatos pedagógusoknak szóló kézikönyvek, kiadványok minden tantárgyra és alprogramra és minden évfolyamra vonatkozóan elérhetőek a programban részt vevő iskolák számára. A programban kidolgozott, a pedagógusok munkáját segítő szakmai anyagok, illusztrációk, segédletek ajánlasként jelennek meg, azok a konkrét órára szabadon átdolgozhatók.

A pedagógusoknak szóló kézikönyv három nagy fejezetből áll. Az első fejezet egy elméleti bevezetővel indul, melyben az adott tantárgynak a Komplex Alaprogram alapelveihez történő illesztése valósul meg, valamint megjelenítésre kerül tantárgyspecifikus jellege is. Ezt követi a kidolgozott pedagógiai rendszer rövid bemutatása, a DFHT tanulási-tanítási stratégia összefoglalása az adott tantárgyat érintően, majd az alprogramokhoz való kapcsolódása az órákon. Megjeleníti a differenciálás általános szempontrendszerét (biológiai, pszichológiai, szociálpszichológiai, pedagógiai megközelítésben). Az óraelemzési szempontrendszer mellett – amely egy általános, minden tárgyra vonatkozó, pedagógiai elvek és az alprogram céljai alapján kidolgozott szempontsor – külön minden tárgyra kidolgozott, tantárgyspecifikus szempontsor is megjelenik. Az első fejezet egy kérdéssor megfogalmazásával zárul a pedagógusok önreflexióra nevelése céljából.

A második fejezet három részre tagolódik. Tanmenet-illusztrációval indul, mely kapcsolódik az alprogramokhoz megjelenítve a DFHT-t, illetve a konkrét tantárgyi tartalmakat, órászervezési módokat írja le. Ezt követi egy tematikai egység részletes kidolgozása a keresztantervi tartalmak megjelenítésével. Végül a tematikai egység részletes, órákra lebontott óraterveinek kidolgozása következik minden tantárgyhoz, melyek esetében szintén megjelenik a DFHT, valamint az alprogramok, a módszerek és eszközök bemutatása.

A harmadik fejezet minden tantárgy minden évfolyamára kidolgozott linkgyűjteményt tartalmaz, benne a feladatbankkal és a tankockákkal, melyek segítik az órák színesebbé tételét. Ezen feladatok, tankockák szabadon alkalmazhatóak a további tanórákon.

A kézikönyvekhez kapcsolódóan komplett óraillusztrációk állnak a pedagógusok rendelkezésére, ugyanakkor a feladatbank feladatait és a tankockákat is szabadon alkalmazhatják saját gyakorlatukban.

2.4.4. A tankocka (LearningApps) a Komplex Alaprogramban

A LearningApps.org egy interaktív oktatási segédanyagok létrehozására készített web 2.0-ás felület. Az oldalon való regisztráció után sablonokat használva viszonylag egyszerűen lehet változatos, interaktív és multimédiás applikációkat (mi tankockáknak nevezük el őket) létrehozni, azokat megosztani.

A LearningApps felületen létrehozott tankockák a játékalapú tanítás-tanulás eszközei, melyek bármilyen böngészőt futtatni képes eszközön használhatóak. Segítik az ismeretátadást és az ismeretszerzést, fejlesztik a digitális kompetenciát, az együtt-tanulás élményét nyújtják játékos környezetben. A pedagógusok a tankockák használatával színesebbé, élvezetesebbé tehetik a tanóráikat, hiszen több érzékszervi csatornát megmozgatva szöveget, képet, audio- vagy videofelvétel-részletet is megjeleníthetnek a tankockákon belül. A tanóra bármely szakaszában használhatóak növelve a tanulói aktivitást, motivációt.

Emellett kiválóan alkalmasak differenciálásra is, mert tartalmuk egyénre szabható. Az applikációk távoktatásra, formatív értékelésre is alkalmasak, továbbá a tanulóknak is lehetőségük van kreatív tartalom-előállításra. A felület elősegíti a tudásmegosztást, mert a tankockák nyilvánossá tehetőek, így mások által is felhasználhatóak és átdolgozhatóak.

A Komplex Alapprogramhoz fejlesztett tankockák kapcsolódnak a program céljaihoz, alapelveihez és a DFHT módszertanához. A programon keresztül elérhető tankockák szabadon használhatóak a pedagógusok számára az oktatásban, illetve az alprogramokhoz kapcsolódóan.

2.4.5. Alprogrami koncepciók – alprogrami eszköztárak

A program implementációjához alprogrami koncepciók készültek, melyek elsődlegesen a délutáni időszakban megvalósuló alprogrami foglalkozásokhoz (TA, MA, ÉA, LA, DA) nyújtanak segítséget, azonban a Komplex órák során is felhasználhatók. Az alprogrami koncepció bemutatja az adott alprogram felépítését, az alprogram kapcsolatát az alapelvekkel, valamint az alprogram által fejlesztett képességterületeket. Az alprogrami eszköztárak a koncepciókra épülnek, és az alprogrami foglalkozások tervezését, szervezését és megvalósítását támogatják. Minden alprogrami eszköztár tartalmaz éves tematikus terveket évfolyami bontásban, melyek segítik az alprogramok tervezését, de emellett minden tanítási hétre (összességében 32 hétre) konkrét foglalkozásterv-illusztrációt is. Ezen illusztrációk segítséget nyújtanak az alprogramok megvalósításában, ugyanakkor szabadon alakíthatók a tanulócsoporthoz.

2.4.6. Komplex óra kiadvány

A kiadvány pedagógusoknak szóló kézikönyv, mely bemutatja a Komplex órák helyét és szerepét a programban. A kézikönyv első részében bemutatásra kerül a program alapelveinek kapcsolata a Komplex órák vonatkozásában, illetve a DFHT tanítási- tanulási stratégia óraszervezési módjai is a Komplex órák esetében. A második fejezet a Komplex órák tervezési és megvalósítási módszertanát mutatja be, illetve konkrét óratervezési-illusztrációk is segítik a tájékozódást. A kiadvány kereteit meghaladó Komplex óra óratervezési-illusztrációk elérhetőek a Tudástárban.

2.4.7. Értékelés a Komplex Alapprogramban

A kiadvány célja a pedagógiai gyakorlatban leggyakrabban alkalmazott értékelési módok bemutatása a program szempontjából. A diagnosztikus, formatív és szummatív értékelés egyaránt helyet kap a programban, ezek erősségei kiemelésre kerülnek. A program által javasolt formatív értékelés mellett megjelenik a tanulói önértékelés is. A kiadványban számos segédanyag található, mely segíti a pedagógusok által alkalmazott értékelési módok bővítését konkrét értékelőlapokkal, valamint segítséget nyújt a tanulói önértékelés bevezetéséhez, nagyobb arányú megjelenítéséhez.

3. A Komplex Alprogram alprogrami képzései⁸

3.1. Digitális alapú alprogram (DA)

A továbbképzés célja:

A pedagógus-továbbképzési program célja, hogy a részt vevő pedagógusokat felkészítse a Digitális alapú alprogram (DA) helyi implementációjára. Ezért olyan módszereket ismerttet meg a pedagógusokkal, melyek hozzájárulnak az elektronikus tanulási környezet kialakításához, felgyorsítva az intézmények digitális átállását és elérve, hogy a tanulás és a tudás megszerzése legyen örömforrás a digitális alkalmazások használatával, ezzel növelve a tanulók motivációját. Cél, hogy a pedagógus ismerje meg, hogy egy adott oktatási helyzetben melyik eszköz alkalmazása a célszerű, és melyeket képes oktatási és önképzési céllal felhasználni. A pedagógus-továbbképzés lehetőséget biztosít arra, hogy egy szellemiségében önálló, kreatív, ugyanakkor módszertani kultúrájában szakszerűen felkészített pedagógus megismerje a napi kihívásokra adható pedagógiai válaszokat.

A program tartalma:

- a digitális átállás helye és szerepe az oktatásban;
- az elektronikus tanulási környezet kiépítésének feltételei és virtuális dimenziója adta lehetőségek alkalmazása a tanítás-tanulás folyamatában;
- az IKT-műveltség elemeinek megismerése és adekvát alkalmazása a pedagógiai munka során, amely magában foglalja:
  - » a technológiai műveltséget, azaz az IKT-eszközök használatának lehetőségeit;
  - » a kognitív aspektust, azaz a digitális tartalmak rendszerezésének és integrálásának módjait;
  - » a szociális aspektust, vagyis a pedagógiai munkában történő együttműködési és kommunikációs lehetőségeket;
  - » az információ felelősségteljes használatát és annak a tanulás-tanítás során való felhasználási módjait.

A Digitális alapú alprogram képzési tartalmának kidolgozása során figyelembe vettük az eltérő intézményi eszközellátottsági profilokat, valamint az egyéni IKT-műveltségbeli különbségeket. Ennek eredményeképpen egy olyan struktúrát alakítottunk ki, amelyben a pedagógusok egy széles körű módszertani eszköztárat ismernek meg a pedagógiai folyamatok (pl.: új tananyag elsajátítása, tudásellenőrzés) digitális lehetőségekkel való támogatásához.

---

⁸ Az alprogramokat részletesen mutatja be a „A Komplex Alprogram Konceptiója” és az alprogramokhoz készült Alprogrami koncepció kiadványok.

3.2. Életgyakorlat-alapú alprogram (ÉA)

A továbbképzés célja:

A képzés célja a Komplex Alapprogram koncepciójának, módszereinek, pedagógiai gyakorlatban történő alkalmazásának megismertetése annak érdekében, hogy olyan, az életben hasznosítható ismereteket, tapasztalatokat szerezzon a gyermek, amelyek sikeres életvezetési kompetenciákkal vértetik fel. Az alprogram feladatának tekinti a tanulói kooperativitás, a kritikai gondolkodás, az önfejlesztő képesség, a tolerancia, a konfliktuskezelés, a vitakészség, a felelősségvállalás, a problémamegoldás, az empátia fejlesztését a Komplex Alapprogram szellemében és módszertani megközelítésein keresztül.

A program tartalma:

- egészséges életmód, életvezetés;
- környezettudatosság (fenntarthatóság);
- állampolgári felelősség (közösségi szerepek);
- életút-támogató pályaorientáció;
- család, párválasztás;
- érzelmi intelligencia (szociális készségfejlesztés).

Fontos jellemzője a komplex szemléletmód, az életviteli problémákat tartalmazó szituációk és megoldások bemutatása, megvitatása. Az Életgyakorlat-alapú alprogram a tanulók ön- és közösségfejlesztésére fókuszál. A korábbi iskolai szocializációs programok helyébe sokszínűbb, többféle lehetőséget kínáló szocializációs mintákat ajánl a diákoknak.

3.3. Logikaalapú alprogram (LA)

A továbbképzés célja:

A Komplex Alapprogramhoz illeszkedő Logikaalapú alprogrami képzés legfőbb célja, hogy a pedagógusok ismerjenek meg olyan játékos, élményszerű módszereket, melyek segítségével a gyerekek logikai, gondolkodási és problémamegoldó képessége fejleszthető. A képzés célja, hogy a résztvevők elméletben és gyakorlatban is ismerjék meg azokat a logikai játékokat, módszereket és eszközöket, melyek sokszínűvé és motiválóvá tehetik a tanulást, valamint képessé váljanak a tanult módszerek alkalmazására a saját tanítási gyakorlatukban.

A továbbképzés célja továbbá a részt vevő pedagógusok kompetenciáinak fejlesztése a következő területeken: a tanulói tevékenység szervezése, a tanulók személyiségének komplex fejlesztése; együttműködést támogató, motiváló módszerek alkalmazása. Az alprogram olyan tanórák, foglalkozások megtartására segít felkészíteni a pedagógusokat, ahol a gyerekek a tanulást nem érzik fáradtságos folyamatnak, ahol a tanulás és a tudás megszerzése örömforrás is egyben.

A program tartalma:

- a problémamegoldó gondolkodás elmélete, fejlesztésének lehetőségei a gyakorlatban (stratégiák és algoritmusok);
- a vizualitás szerepe a gondolkodás fejlesztésében – művészetek a gondolkodás fejlesztésének szolgálatában;
- játékalapú megközelítések – ahol a játékélményen keresztül fejlődik és tanul a gyermek (pl. Dienes-játékok, térbeli és síkbeli kirakók, építők, sakk, logisztorik, kártyajátékok);
- játékstrukturált megközelítések – ahol a tanulási folyamatot szervezzük játékosan (szituációs játékok, speciális kártyajátékok, barkochba, papír-ceruza játékok);
- kreativitás és reflektivitás – az alkotótevékenység szerepének, az alkotás örömeinek megtapasztalása, saját konstrukciók létrehozása, a sajátos tehetségek kibontakoztatásának lehetőségei iskolai keretek között.

3.4. Művészetalapú alprogram (MA)

A továbbképzés célja:

A Komplex Alapprogramhoz illeszkedő Művészetalapú alprogram célja a pedagógusok felkészítése a művészettel nevelés tervezésére, szervezésére. Célja a művészettel nevelés lehetőségeinek bemutatása a személyiség és a társas készségek, a képességek és a tanulásmódszertan fejlesztésében, a tanulási motiváció alakításában, az (inter)diszciplináris ismeretátadásban és a pályaorientációban. A résztvevők képessé válnak a Művészetalapú alprogram művészettel nevelést segítő (tantárgyfüggetlen) tanóra- és feladattervező eszközeinek használatára és saját tanítási gyakorlatukban való alkalmazására.

A továbbképzés tartalma:

- a Komplex Alapprogram, a Művészetalapú alprogram és a művészettel nevelés alapfogalmainak, célrendszerének, tanóra- és feladattervező eszközeinek megismerése;
- a személyiség és a társas készségek fejlesztése a művészetek révén;
- tanulási motiváció, tanulás iránti attitűd alakítása művészeti neveléssel;
- indirekt (kognitív képességeket célzó) tanulásfejlesztés művészeti keretek között;
- direkt (konkrét tanulási módszereket célzó) tanulásfejlesztés művészeti keretek között;
- (inter)diszciplináris ismeretátadás művészeti keretek között;
- pályaorientáció: művészpályára irányítás, illetve pályaorientáció művészetek révén;
- a vizuális művészetek, a zeneművészet, az irodalom, a népművészet és a táncművészet szerepe az alprogramban, kapcsolatuk a NAT-tal és a Komplex Alapprogrammal;
- az alprogram tanóra- és feladattervező eszközeinek elkészítése, a készített programok bemutatása, megvitatása a résztvevők által.

3.5. Testmozgásalapú alprogram (TA)

A továbbképzés célja:

A TA-képzés az iskolai testmozgás három területén – testnevelésóra; mozgásos tanulás osztálytermi környezetben; szabadidős mozgástevékenységek – tevékenykedő pedagógusok módszertani repertoárját kívánja bővíteni sajátélmény-szerzést biztosító tanulási környezetben.

A Testmozgásalapú alprogram – benne a minőségi testnevelés-oktatás megvalósításával – egyrészt a tanulók széles körű testkulturális műveltségének kialakítását, másrészt az egészségtudatos, jövőorientált életvezetés összetevőinek fejlesztését, harmadrészt pedig a személyiség sokoldalú fejlesztését célozza.

A képzés során elsajátított kompetenciák tartalmi és módszertani rendszere kitüntetett figyelmet kíván fordítani a sajátos nevelési igényű, a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségekkel küzdő, továbbá a hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű tanulóakra.

A program tartalma:

- a Testmozgásalapú alprogram és a minőségi iskolai testnevelés illeszkedése;
- a direkt és indirekt oktatás stratégiáinak, valamint tanítási stílusainak megjelenése a testnevelésben;
- tanulóközpontúság és személyre szabottság a testnevelés oktatásában;
- a DFHT mint az Élménysuli kiemelt tanulásszervezési megoldása;
- az affektív, kognitív, szociális kompetenciaterületek mozgásos fejlesztési lehetőségeinek feltárása;
- a mozgásos tanulás célja, módszerei és megvalósításának keretei az Élménysuliban;
- az iskola mindennapi működésének jellemzői az aktivitások szemszögéből;
- a testmozgás és társas aktivitás;
- az önkéntesség szemlélete és gyakorlata;
- a gyerekek által kezdeményezett aktivitások, mozgásprogramok szervezése.

4. Minősegbiztosítás, minőségirányítás

A projekt keretei között kialakításra került minősegbiztosítás, minőségirányítás célja, hogy erősítse a projektmunka feltételeinek biztosítását, fejlesztését és tervezését, valamint elősegítse a projektben részt vevő egységek, intézmények feladatainak összehangolását, a hatékony együttműködést.

A folyamatos fejlesztés képessége teszi lehetővé, hogy a programban dolgozó szervezet sikerrel tudjon alkalmazkodni az elvárásokhoz. A folyamatos fejlesztés képessége tehát (1) egy, a partner köznevelési intézményektől és a folyamatok szabályozásából származó adatok elemzésére épülő, (2) a munkatársak módszertani felkészítésén és bevonáson alapuló, (3) a következetes szervezet- és működésfejlesztési munka véghezviteléhez szükséges képességek összessége.

Ennek érdekében terveztük meg a fejlesztési lehetőségek azonosítását támogató mérési, ellenőrzési rendszert és annak működését. Megszervezzük azon tények, adatok következetes gyűjtését, amelyek lehetővé teszik az igények és elégedettség változásainak követését, valamint az intézményi folyamatok működésének, hatékonyságának, eredményességének értékelését.

A Komplex Alapprogram keretében megszervezett pedagógus-továbbképzések eredményességének biztosítéka a többszintű minősegbiztosítás. A továbbképzések akkreditációja során pontosan meghatározott követelmények megfelelési vizsgálata történik meg. A képzések hatékony szervezésének, lebonyolításának érdekében informatív tájékoztatót adunk a továbbképzések színvonaláról. Rendszeresen értékeljük a pedagógusok visszajelzéseit, az eredmények alapján folyamatosan fejlesztjük a képzéseket. Megszerveztük a képzők képzését, biztosítjuk a tárgyi és személyi feltételeket. Tartalmi szempontból elemezzük, az adatok és tapasztalatok alapján aktualizáljuk az átadott ismereteket, kialakított készségeket, kompetenciákat szakmai megfelelésüket. A továbbképzések szervezését, lebonyolítását, eredményességét folyamatosan monitoringozzuk.

5. A Komplex Alprogram intézményi bevezetése

A Komplex Alprogramot alkalmazó iskolák működésének, oktatási folyamatának, munkaszervezésének bemutatása

A Komplex Alprogram a „hagyományos” iskolaszervezési móddal szemben iskolai időben megvalósuló, konstruktív tevékenységeket kínál a tanulók részére. A Komplex Alprogram igazodik a köznevelési törvényben foglaltakhoz, valamint a Nemzeti alaptantervben foglalt műveltségterületekhez. A tanulók nevelését-oktatását egész nap biztosító program központi elemei elsősorban az együttműködésen alapuló, a tanulók által végzett közös munka és a személyre szabott, a képességekhez mért differenciált egyéni feladatok.

5.1. Működés, munkaszervezés

A Komplex Alprogram szerint működő iskolák a tanulók harmonikus, komplex személyiségfejlesztését helyezik a középpontba. A tanítási nap reggeli ráhangolódással kezdődik (hetente minimálisan 1-3 alkalom javasolt), és a tanulói csoport számára aktuális témával, kérdéssel foglalkozik. A projekt hatékonysága megkívánja a délelőtti kötelező és szabadon tervezhető órák keretében a DFHT tanítási-tanulási stratégia alkalmazását. Ezek mellett cél legalább heti egy-egy órában a délutáni alprogrami foglalkozások (Testmozgásalapú alprogram [TA], Művészetalapú alprogram [MA], Digitális alapú alprogram [DA], Logikaalapú alprogram [LA], Életgyakorlat-alapú alprogram [ÉA]) bevezetése. Az alprogramok mellett a délutáni időszakban az érdeklődéshez és egyéni igényekhez igazított, szintén délutánra szervezett, ún. „Te órád” foglalkozás heti 1-2 órában **ajánlott**. A „Te órád” a diák által **szabadon választható**, a tanuló érdeklődéséhez és az iskola lehetőségéhez igazított foglalkozás. Ez lehet beszélgetőóra, játék, egyéni differenciálás, felzárkóztatás és tehetséggondozás is, és akár egyéni, akár kiscsoportos, akár osztály, korcsoport vagy érdeklődési kör szerint stb. szervezett is.

A **mindennapos testnevelés** kapcsán a Testmozgásalapú alprogram tartalmainak megvalósításával az iskolai sportkör (3 + 2 óra) is gazdagítható, megvalósítható.

A kötelező és szabadon tervezhető tanórákat a tantárgyi tartalmat dúsító „Komplex órák” erősítik, amely a tananyag kb. 30%-át hordozzák. A „Komplex órák” tekintetében a tantárgyi tartalmakban az **alprogrami kapcsolódások jelennek meg**, amelyet megerősít a DFHT tanítási-tanulási stratégia. Ez utóbbi órák esetében a cél a tantárgyakon átívelő transzverzális készségek fejlesztése.

Az eddigi tapasztalatok alapján az az ideális ha a Komplex Alprogram az iskola döntése alapján 1–8. évfolyamon kerül bevezetésre az adott tanévben. Ennek formái a következők lehetnek:

- 1-4. évfolyamon indítja a programot, majd felmenő rendszerben az 5–8. évfolyamban is fokozatosan bevezetésre kerül évente egy-egy évfolyam csatlakozásával

- 1-8. minden évfolyamon bevezetésre kerül
- 1-4. évfolyamon, de az alprogramokat vagy a DFHT, Komplex óra, Te órát, Ráhangolódás közül kipróbálásra kerül az 5-8. évfolyamon is.

A Komplex Alprogram figyelembe veszi az iskola sajátosságait és a korábbi jó gyakorlatait is. Ez alapján keretrendszernek is tekinthető, melybe a helyi jó gyakorlatok, iskolai foglalkozások is beilleszthetők, illetve a keretek megtartásával az iskolák szabadon alakíthatják azt. Ez alapján a **Komplex Alprogramot érdemes az iskolához igazítani, és nem az iskolát a programhoz.**

5.2. Az iskolában folyó munka időkeretének a bemutatása

A Komplex Alprogram a tanulók kötelező óraszámának meghatározása tekintetében nem tér el a törvényben szabályozottaktól. Az iskolában folyó munka továbbra is két markánsan elkülönülő egységre oszlik:

a) Kötelező és szabadon tervezhető időkeret:

- A Komplex Alprogram a pedagógusok módszerbeli gazdagságát, korábbi gyakorlaton alapuló **pedagógiai-módszertani** kultúráját tekintve **kb. 80%**-ban nem szabályozza.
- A tanítási órák **20%**-ában azonban javasolt a Komplex Alprogram tanítási-tanulási stratégiájának, a **DFHT tanítási-tanulási stratégiának** az alkalmazása (differenciált egyéni munka, rétegmunka, pármunka, kooperatív módszerek, csoportmunka, drámajáték és projektmunka).
  - A DFHT esetében a 20% fele a KIP (10%), a másik fele (10%) az egyéb tanulás-szervezési eljárások.
- **10%**-ban pedig a **Komplex órák** keretében alprogrami tartalmak feldolgozása történik.

A Komplex Alprogram által **innovált alprogrami foglalkozások és a „Te órát”** többnyire a délutáni időszámban valósulnak meg.

Kötelező és szabadon tervezhető tanórai foglalkozások

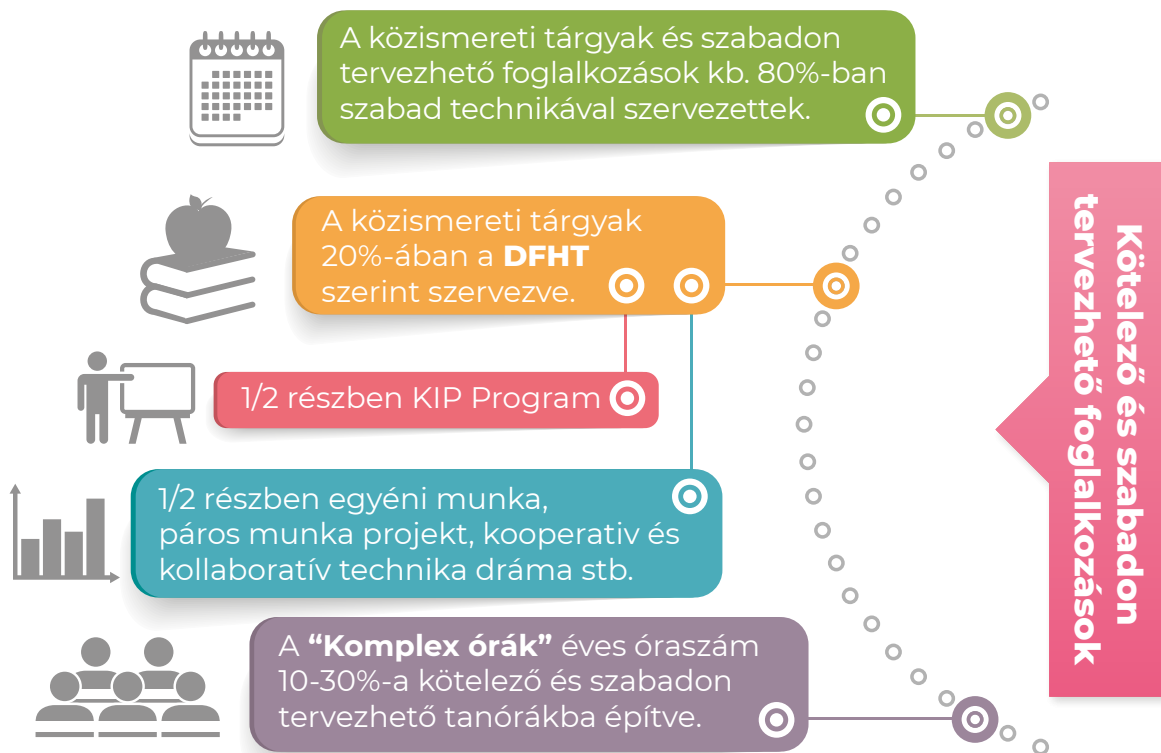
A közismereti tárgyak és szabadon tervezhető foglalkozások kb. 80%-ban szabad technikával szervezettek.

Közismereti tárgyak kötelező és szabadon szervezhető foglalkozásai a tanítási órák kb. 20%-ban a DFHT szerint szervezettek: egyéni munka, páros munka, projekt, dráma, kooperatív és kollaboratív technika stb.

1/2 részben egyéni munka, páros munka, projekt, dráma, kooperatív és kollaboratív technika.

1/2 részben DFHT-KIP-szervezéssel

5. sz. ábra: A DFHT felosztása

6. sz. ábra: A Komplex Alapprogram tanítási-tanulási stratégiához kapcsolódó elemei

Tanórán kívüli
foglalkozások

Az egyes évfolyamok kötelező óraszámai alapján számított, a DFHT-módszertant alkalmazó órák arányait alsó tagozaton és felső tagozaton az alábbi táblázatok mutatják be.

1–2. évfolyam	Éves óraszám	DFHT-módszertant alkalmazó órák száma éves szinten
Magyar nyelv és irodalom	252	51
Matematika	144	29
Környezetismeret	36	8
Ének-zene	72	15
Vizuális kultúra	72	15
Hit- és erkölcsstan/Etika ⁹	36	8
Technika, életvitel, gyak.	36	8
Testnevelés és sport	180	36
Szabadon tervezhető	72	15

2. sz. táblázat: A DFHT-órák aránya az 1–2. évfolyamon

3–4. évfolyam	Éves óraszám	DFHT-módszertant alkalmazó órák száma éves szinten
Magyar nyelv és irodalom	216	44
Idegen nyelv (csak 4. évfolyamon)	72	15
Matematika	144	29
Környezetismeret	36	8
Ének-zene	72	15
Vizuális kultúra	72	15
Hit- és erkölcsstan/Etika	36	8
Technika, életvitel, gyak.	36	8
Testnevelés	180	36
Szabadon tervezhető	108	22

3. sz. táblázat: A DFHT-órák aránya a 3–4. évfolyamon

⁹ 20/2012. (VIII.31.) EMMI rendelet alapján a szülő választhat a Hit- és erkölcsstan/Etika között. Az Erkölcsstan/Etika tantárgy megnevezést az iskola helyi tanterve szabályozza.

5. évfolyam	Éves óraszám	DFHT-módszertant alkalmazó órák száma éves szinten
Magyar nyelv és irodalom	144	29
Idegen nyelv	108	22
Matematika	144	29
Történelem	72	15
Hit- és erkölcsstan/Etika	36	8
Természetismeret	72	15
Ének-zene	36	8
Vizuális kultúra	36	8
Dráma és tánc/ Hon- és népismeret	36	8
Technika, életvitel, gyak.	36	8
Testnevelés és sport	180	36
Osztályfőnöki	36	8
Szabadon tervezhető	72	15

4. sz. táblázat: A DFHT-órák aránya az 5. évfolyamon

6. évfolyam	Éves óraszám	DFHT-módszertant alkalmazó órák száma éves szinten
Magyar nyelv és irodalom	144	29
Idegen nyelv	108	22
Matematika	108	22
Történelem	72	15
Hit- és erkölcsstan/Etika	36	8
Természetismeret	72	15
Ének-zene	36	8
Vizuális kultúra	36	8
Informatika	36	8
Technika, életvitel, gyak.	36	8
Szabadon tervezhető	108	22
Testnevelés és sport	180	36
Osztályfőnöki	36	8

5. sz. táblázat: A DFHT-órák aránya a 6. évfolyamon

7. évfolyam	Éves óraszám	DFHT-módszertant alkalmazó órák száma éves szinten
Magyar nyelv és irodalom	108	22
Idegen nyelv	108	22
Matematika	108	22
Történelem	72	15
Hit- és erkölcstan/Etika	36	8
Biológia – egészségtan	72	15
Fizika	72	15
Kémia	36	8
Földrajz	36	8
Ének-zene	36	8
Vizuális kultúra	36	8
Informatika	36	8
Technika, életvitel, gyak.	36	8
Testnevelés és sport	180	36
Osztályfőnöki	36	8
Szabadon tervezhető	108	22

6. sz. táblázat: A DFHT-órák aránya a 7. évfolyamon

8. évfolyam	Éves óraszám	DFHT-módszertant alkalmazó órák száma éves szinten
Magyar nyelv és irodalom	144	29
Idegen nyelv	108	22
Matematika	108	22
Történelem	72	15
Hit- és erkölcsstan/Etika	36	8
Biológia – egészségtan	36	8
Fizika	36	8
Kémia	72	15
Földrajz	72	15
Ének-zene	36	8
Vizuális kultúra	36	8
Informatika	36	8
Testnevelés és sport	180	36
Osztályfőnöki	36	8
Szabandon tervezhető	108	22

7. sz. táblázat: A DFHT-órák aránya a 8. évfolyamon

Mint fentebb már jeleztük, a kötelező és szabadon tervezhető tanórákat a tantárgyi tartalmat dúsító „Komplex órák” erősítik, amelyek a tudástartalom kb. 30%-át hordozzák. A délelőtti „Komplex órák”-nak a tantárgy heti óraszámától függően az alábbi táblázat 3. oszlopában megjelölt óraszámokban javasolt megjelenni (8. sz. táblázat).

A tantárgy heti óraszám	Éves óraszám	Komplex órák száma éves szinten ⁸	Komplex órák beosztása (ha az éves óraszám 30%-a Komplex óra)
1	36	4-11	minden 3. héten 1 óra
2	72	7-22	kéthetente 1 óra (+ 4 óra elosztva a tanévben)
3	108	10-32	heti 1 óra (+ 4 óra elosztva a tanévben)
4	144	14-43	heti 1 óra (+ 7 óra elosztva a tanévben)
5	180	18-54	kéthetente 3 óra

8. sz. táblázat: A Komplex órák éves száma a kötelező óraszám függvényében

10 Az értékek a 10-30%-ot mutatják be.

5.3. Tantárgyfelosztás és a KAP által kínált módszertani elemek összehangolása

A tanuló heti kötelező tanóráinak számát, beleértve a választható tanóráinak számát az Nkt. határozza meg.

A tantárgyfelosztás a törvény által meghatározott feltételeknek megfelelő, de az intézmény sajátos helyzetét figyelembe vevő alapidokumentum. Alapjául az intézményre érvényes törvény által előírt, a közismereti tantárgyakra vonatkozó heti óraszám szolgál.

Az általános iskolában a nevelés-oktatást a **délelőtti** és **délutáni** tanítási időszakban olyan módon kell megszervezni, hogy a foglalkozások ajánlottan tizenhat óráig tartsanak, továbbá tizenhét óráig – vagy addig, amíg a tanulók jogszerűen tartózkodnak az intézményben – gondoskodni kell a tanulók felügyeletéről. Tehát e törvény rendelkezéseinek megfelelően egész napos iskolaként is működhet.

Óraterv az 1–4. évfolyamon				
Tantárgyak	1. évf.	2. évf.	3. évf.	4. évf.
Magyar nyelv és irodalom	7	7	6	6
Idegen nyelvek				2
Matematika	4	4	4	4
Hit- és erkölcsstan/Etika	1	1	1	1
Környezetismeret	1	1	1	1
Ének-zene	2	2	2	2
Vizuális kultúra	2	2	2	2
Technika, életvitel és gyakorlat	1	1	1	1
Testnevelés és sport	5	5	5	5
Szabadon tervezhető órakeret	2	2	3	3
Rendelkezésre álló órakeret	25	25	25	27
Engedélyezett heti időkeret	52	52	52	55

9. sz. táblázat: A közismereti tárgyak és a szabadon tervezhető órakeret száma (alsó tagozat)

A Komplex Alapprogram bevezetésével az osztályok, **tanulócsoporthok heti kötelező óraszámai nem változnak** alsó és felső tagozatban, hiszen a **közismereti** tantárgyak

délelőtti időszámban tartandó tanóráinak száma változatlan marad, a délutáni időszámba kerülő **alprogrami** foglalkozások az eddigi tanulási foglalkozások idejére szerveződhetnek, a „**Te órád**” foglalkozásai pedig az eddigi **szakkörök** időszámba kerülhetnek.

A **ráhangelődő** beszélgetések vezetése a neveléssel-oktatással lekötött munkaidőben mint **egyéb foglalkozás** rendelhető el. A javasoltak szerint hetente 1-3 napon, évfolyamtól függően 25-45 perces időtartammal számolva. A „**Te órád**” foglalkozással együtt összesen heti 2-5 órát eredményezhetnek, melyből 1-2 a „**Te órád**”..

Tehetséggondozásra és **felzárkóztatásra** osztályonként legalább heti egy-egy óra biztosított az osztályok számára. Ezek a foglalkozások javasoltan a szabadidő sávjában vagy a „**Te órád**” keretén belül is szerveződhetnek.

A **KAP ajánlása a legalább** napi egy-egy órában történő délutáni alprogrami foglalkozások (Testmozgásalapú alprogram [TA], Művészetalapú alprogram [MA], Digitális alapú alprogram [DA], Logikaalapú alprogram [LA], Életgyakorlat-alapú alprogram [ÉA]) megszervezése úgy, hogy **minden alprogram legalább egyszer jelenjen meg a héten**. Javasolt továbbá, hogy az alprogrami foglalkozásokat lehetőség szerint alprogrami képzettséget végzett, az adott osztályban valamely közismereti tantárgyat is tanító, az életkori sajátosságokat ismerő és figyelembe vevő pedagógus tartsa.

Óraterv az 5–8. évfolyamon

Tantárgyak	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.
Magyar nyelv és irodalom	4	4	3	4
Idegen nyelv	3	3	3	3
Matematika	4	3	3	3
Történelem	2	2	2	2
Hit- és erkölcstan/Etika	1	1	1	1
Természetismeret	2	2		
Biológia – egészségtan			2	1
Fizika			2	1
Kémia			1	2
Földrajz			1	2
Ének-zene	1	1	1	1
Vizuális kultúra	1	1	1	1
Tánc és dráma/Hon- és népismeret	1			
Informatika		1	1	1

Óraterv az 5–8. évfolyamon

Tantárgyak	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.
Technika, életvitel és gyakorlat	1	1	1	
Testnevelés és sport	5	5	5	5
Osztályfőnöki	1	1	1	1
Szabadon tervezhető	2	3	3	3
Rendelkezésre álló időkeret	28	28	31	31
Engedélyezett heti időkeret	51	51	56	56

10. sz. táblázat: A közismereti tárgyak és a szabadon tervezhető órakeret száma (felső tagozat)

5.4. Az iskolában folyó foglalkozások bemutatása

5.4.1. A tanítási napra történő ráhangoló foglalkozások bemutatása és szervezése

Mikor, hányszor, meddig és ki vezeti?

A **ráhangoló** foglalkozást optimális esetben az osztálytanító pedagógus(ok) vezeti(k) a hét minden napján, de **legalább 1-3 alkalommal**. Ezek az alkalmak a pedagógus részéről teljes értékű órának tekintendők (tekinthetők), a pedagógus óraszámába 1 órának számítanak/számíthatnak.

Mikorra tervezhető a napi- és órarendben? Mi a célja?

Minden tanítási napon lehetőleg az 1. órára tervezzük. A **reggeli ráhangoló foglalkozások** lehetőséget teremtenek a tanulóknak arra, hogy a tanítási napot olyan légkörben kezdjék, ami segíti őket a tanulói közösséghez való tartozás megerősítésében, a társaikkal való jó kapcsolat kiépítésében és megőrzésében, a társas tanulás előkészítésében. Megtanítja őket az egymásra való odafigyelés fontosságára, nagy mértékben segít a közösségépítésben, és segíti a tanulókat abban, hogy megvalósítható célokat tudjanak megfogalmazni. Más oldalról megközelítve, a ráhangolódás biztosítja, hogy **a tanulók lelkesen, motiváltan kezdjék el a napot az iskolában, és érzelmi biztonságban érezzék magukat az osztályközösségben.**

A ráhangolódást a Komplex Alapprogram az alsó tagozatban **20-25 perces** foglalkozás¹¹ keretén belül javasolja, felső tagozatban 45 perces foglalkozás keretében. A **tanulási környezetet** célszerű átalakítani úgy, hogy a tanulók körben ülhessenek székeken vagy szőnyegen, így megkönnyítve a kommunikációt.

A **foglalkozás felépítése** ajánlottan a következő:

1. Üdvözlés
2. Beszélgetés
3. Közös tevékenység/játék
4. Zárás

Nézzük meg, hogy a **négy** foglalkozásrésznek milyen feladatai, funkciói vannak:

1. Üdvözlés (kb. 2-4 perc)

A csoport tagjai üdvözlik egymást. Ennek különösen nagy szerepe van akkor, ha a tanulók még nem ismerik egymást, például az első osztályban vagy ha új tanuló érkezik az osztályba. Olyan csoportok esetében, ahol a tanulók jól (régóta) ismerik egymást, olyan oldalukról is bemutatkozhatnak, mely kevésbé ismert (pl. sporttevékenység, zene, művészet, hobby stb.). Az üdvözlés jó alkalom a nevek megtanulására, valamint azok rögzítésére. A későbbiek során, amikor már jól tudják egymás nevét, különböző játékos feladatokat adhatunk, melynek célja a kapcsolat kialakítása a pedagógussal és az osztállyal, például a tanulók körben állnak, és táncolva/ugrálva/tyúklépésben stb. kell odamenniük társukhoz, kezet fogniuk, majd köszönteniük őt.

A foglalkozásnak ez a része jó alkalmat biztosít arra, hogy a pedagógus megtanítsa, milyen üdvözlési módok az elfogadottak a különböző élethelyzetekben. Ezenkívül a tanulók gyakorolják a szemkontaktust és a barátságos hangvételt.

2. Beszélgetés (kb. 15 perc)

A kötetlen beszélgetés során a tanulók önként beszélhetnek **élményeikről, játékaikról, életük eseményeiről**, bármiről, amit fontosnak tartanak **megosztani** a közösséggel. A többiek kérdezhetnek, vagy kommentálhatják az elhangzottakat. Megfogalmazhatják, mi jutott az elhangzottakról az eszükbe. A tanulók megtanulják, hogyan kell értő figyelemmel hallgatni a társukat, kérdezni tőle, reagálni az elmondottakra. Az első osztály elején bizonyára kevésbé figyelnek egymásra, belevágnak a másik szavába, de később fokozatosan megtanulják, hogyan kell egymásra figyelni. A tanulók a beszélgetés során megismerik egymást, megértik társaik szempontjait, motívumait, ennél fogva várhatóan toleránsabbak lesznek osztálytársaikkal.

A **pedagógusnak kulcsszerepe** van a beszélgetés irányításában, a kommunikáció segítségével. Olyan bizalomra épülő, ítélezésmentes, barátságos légkört kell teremtenie,

¹¹ A Ráhangolódás foglalkozás 45 perc időtartamú is lehet az alsó tagozatban is.

amely arra készíti a tanulókat, hogy megnyíljanak. A foglalkozásnak ez a része akkor éri el a célját, ha minden tanuló úgy érzi, hogy figyelnek rá, fontos, amit mond, és megérti, hogy neki is figyelni kell, amikor társai beszélnek.

Ha – különösen kezdetben – a tanulók nehezen nyilvánulnak meg, célszerű segítőkétyákat adni nekik (pl. *„Nagyon jó dolog történt velem ...”*; *„Ma reggel kicsit aggódom amiatt, hogy ...”*; *„Tegnap megsértettem X.Y.-t. Szeretnék elnézést kérni.”* Stb.).

A pedagógus feladata tisztázni a tanulókkal azt, hogy ezeken a foglalkozásokon miről illik beszélgetni, és miről nem. A gyerekeknek tudniuk kell, hogy nem illik más magánügyeiről vagy személyiségét sértő dolgokról beszélni.

Felmerül a kérdés, hogy a tanév során célszerű-e tematizálni ezeket a beszélgetéseket. Előfordulhat, hogy a tanulók spontán megnyilvánulásait hallgatjuk meg. 6-7 éves gyerekek nagyon szívesen beszélnek élményeikről, életük történéseiről. Lehet azonban olyan tanulócsoporthoz, ahol valami miatt célszerűnek látjuk, hogy például egy héten át ugyanazzal a témával (pl. *„kedvenc játékomban, kedvenc mesém, családi programjaink stb.*) foglalkozunk minden foglalkozáson, és a tanulók kiválaszthatják azt a napot, amikor ők mondják el a témáról a gondolataikat. **Az Intézményi Útmutató mellett külön kiadványban foglalkozunk részletesen a Ráhangolódás tematikus felépítésével.**

3. Közös tevékenység vagy játék (kb. 5 perc)

A közös tevékenység vagy játék erősíti a **csoport kohézióját**. Közösségépítő szerepe van, és azt is biztosítja, hogy a napot jó hangulatban, motiváltan kezdjék a tanulók, és mindenki a közösség fontos tagjának érezze magát. A közös tevékenységet vagy játékot azért sem szabad kihagyni a Ráhangolódásból, mert ha valakire esetleg nem kerül sor a Beszélgetésnél, itt biztos, hogy részt vesz a tevékenységben, és így a csoport tagjának érzi magát.

A pedagógusnak a heti vagy aznapi célok és a tanulócsoporthoz ismertetésben át kell gondolnia, hogy milyen tevékenységet vagy játékot tervez. Lehet a játék energetizáló, dinamizmust növelő vagy inkább megnyugtató, lehet humoros vagy intellektust megmozgató, az aznapi tanórák anyagához kapcsolódó vagy egyszerűen egy kedvelt dal eléneklése, közös tánc stb. Ezt természetesen változtatnunk is szükséges. Ne játsszuk mindig ugyanazokat a játékokat, mert a tanulók megunják. A változatosság itt is fontos.

4. Zárás (kb. 3 perc)

A közös tevékenység vagy játék után úgy kell befejeznünk a Ráhangolódás foglalkozást, hogy biztosak legyünk abban, hogy mindenki készen áll, vagyis „ráhangolódott” a napi feladatok elvégzésére, a közös tanulásra. A Ráhangolódás végére a tanulók optimális esetben motiváltan kezdik el a délelőtti tanórákat. Záráskor a pedagógus megbeszéli velük a **nap/hét legfontosabb feladatait**. Ezeket a feladatokat, célokat célszerű írásban rögzíteni és kitenni egy jól látható felületre. A tanulók saját maguk is megfogalmazhatják napi/heti céljaikat. Válaszolhatnak például arra a kérdésre, hogy mi az az egy dolog, amiben aznap igyekeznek ügyesebbé válni. Az írásban rögzített célok mellé a gyerekek írhatnak megjegyzéseket a nap során, ami a pedagógusnak tanulságos lehet.

Végezetül hangsúlyoznunk kell, hogy a pedagógusnak figyelnie kell az **időbeosztásra**, miközben ő is része a csoportnak, és ő is a körben ül a gyerekekkel. Munkája arra is kiterjed, hogy **modellt adjon** a gyerekeknek az egymásra való odafigyelésben és az **asszertív kommunikációban**. A **pedagógus motiváltsága** nélkülözhetetlen. Ha a tanulók érzik, hogy a pedagógus valóban érdeklődik élményeik, életük, gondolataik iránt, akkor örömmel várják a foglalkozást. A rendszeres Ráhangolódás **megértőbb, elfogadóbb osztályközösséget** teremt. Az asszertív kommunikáció elsajátításával a gyerekek könnyebben tudják konfliktusaikat egymással megoldani, tehát számottevően javul az osztálytermi klíma.

Milyen időtartamban valósuljon meg?

Az életkori sajátosságoktól függően lehet 25-45 perc.

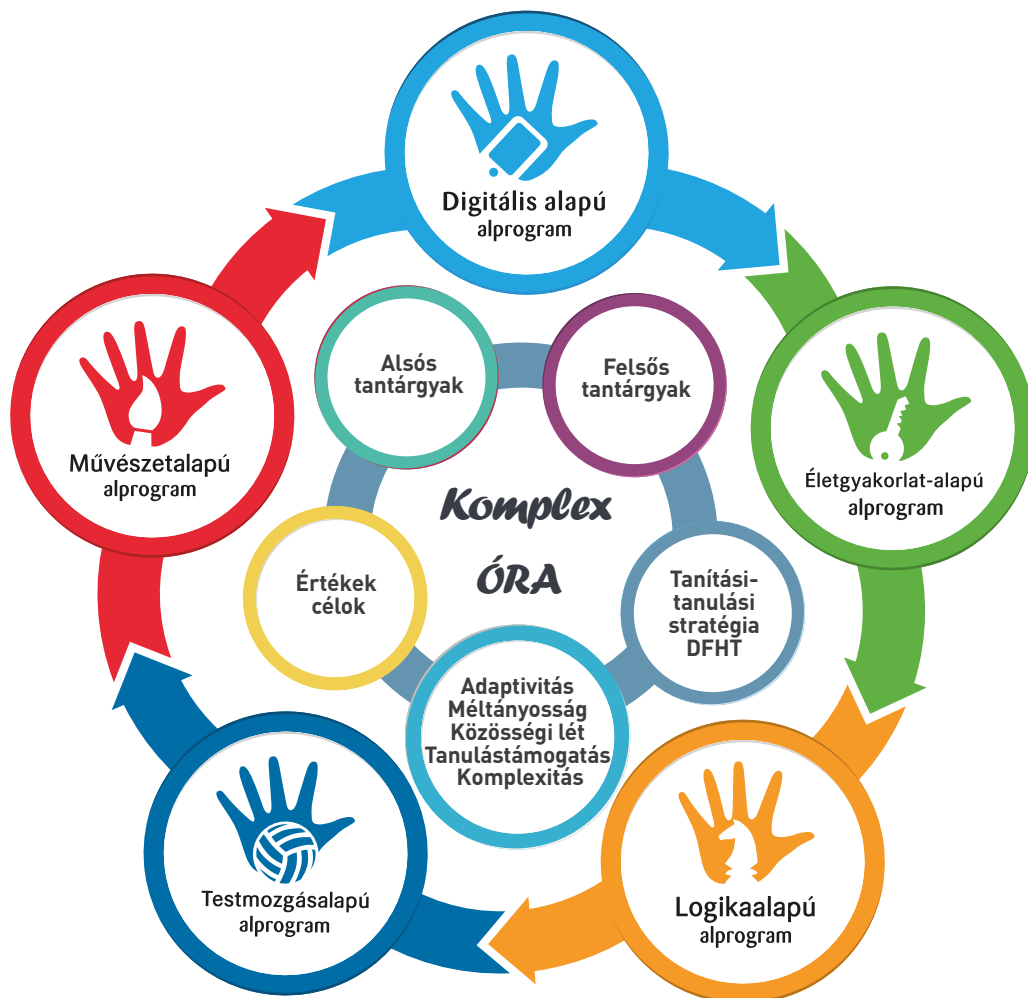
5.4.2. Közismereti tantárgyak tanítása a kötelező és szabadon tervezhető tanórákon

A tanulászervezés során a kötelező és szabadon tervezhető tanórákban az öndifferenciálás és a személyre szabott, egyéni képességekhez mért, differenciált fejlesztés dominál. A DFHT tanítási-tanulási stratégiában megjelennek az adaptivitáson alapuló ismert tanulászervezési technikák, a csoportmunka és benne a tanulói státuszkezelő adaptív oktatási programok (lásd 1. ábra).

5.4.3. A Komplex órák szervezése

A program újszerűségét adja, hogy kötelező és szabadon tervezhető tanórákban a tanítás-tanulás folyamata a tananyagtartalom körülbelül 10–30%-ának a tekintetében, az összes közismereti tárgy tanítása során, a kereszttantervi tartalmakra alapozva, az alprogramokkal összekötve, interdiszciplináris keretek között valósul meg (lásd 7. sz. ábra)¹².

12 A Komplex órák részletes kifejtése megtalálható a Tudástárban. Révész László (2019): A Komplex órák módszertana. Líceum Kiadó, Eger.

7. sz. ábra: A Komplex órák felépítése

5.4.4. Az alprogrami foglalkozások szervezése

Szintén újszerűséget mutatva az alprogramok a délutáni időszámban a komplex, képesség- és készségfejlesztő tartalommal megtöltött foglalkozásait döntően nem egy adott tantárgy köré szervezik. Az adott alprogram specialitásának figyelembevételével támaszkodik, épít a DFHT-stratégiára, annak elemeire, technikáira, módszereire előtérbe helyezve a tudásban és szocializáltságban heterogén tanulói csoport fejlesztését, különös tekintettel a kooperatív és a kollaboratív technikák, módszerek alkalmazására. **Minden**

tanórán kívül szervezett alprogrami foglalkozás hetente legalább egyszer 45 percben minden évfolyamon megjelenik. Mértékük, óraszámuk az iskolák profiljától, lehetőségtől, igényétől függően tovább bővíthető a heti egy alkalomhoz képest. A foglalkozásokon a tanítási-tanulási stratégia nemcsak a tudásépítésben, hanem a személyiségfejlesztésben, képességfejlesztésben és a tehetséggondozásban is szerepet játszik.

A tantárgyfelosztás elkészítésénél az intézményvezetőknek (vagy az órarend készítőinek) fel kell mérniük, hogy a nevelőtestület tagjai milyen alprogrami foglalkozások tartásába tudnak bekapcsolódni. Ez függ a szakjuktól és az érdeklődési körüktől.

A **Logikaalapú alprogram bármilyen szakos kolléga** számára megfelelő lehet. Bár elsősorban a matematika szakosokra szoktak gondolni, de a **logikai gondolkodás fejlesztése** nem csak a matematika tantárgy feladata. Olyan kollégák bevonása is szerencsés ebbe az alprogramba, akik jól tudnak sakkozni, vagy szeretnek logikai feladványokkal foglalkozni, érdeklődnek a táblajátékok, táblásjátékok, logikai játékok iránt.

A **Művészetalapú alprogramba elsősorban ének-zene, vizuális kommunikáció (rajz) és magyar szakos kollégák** bevonását javasoljuk. Természetesen itt is figyelembe vehető, hogy aki valamilyen művészeti ággal foglalkozik, valószínűleg szívesen tartja meg ennek az alprogramnak a foglalkozásait.

A **Testmozgásalapú alprogram** esetében elsősorban a **testnevelők** játszanak fontos szerepet, de ennél az alprogramnál is igaz, hogy olyan pedagógusok is megbízhatók ezzel a feladattal, akik pl. tánccal, természetjárással, iskolai programok szervezésével stb. foglalkoznak, vagy mozgásos játékokat szeretnének beépíteni a tanórákba, emellett azon pedagógusok is, akik szabadidős tevékenységeket szeretnének szervezni, részt vesznek az intézmény közösségi programjainak szervezésében, illetve az osztálytermi mozgásos aktivitásokat támogatják.

A **Digitális alapú alprogram.** Ez az az alprogram, amely lehetővé teszi, hogy a tanulók a digitális eszközökkel megismerkedjenek már alsó tagozatban. Itt természetesen az **informatika szakos pedagógusoknak van jelentős szerepe.** De ebbe az alprogramba is be lehet vonni azokat a pedagógusokat, akik digitális eszközöket alkalmaznak, illetve nyitottak a kollaboratív tanítás irányába, érdeklődnek az IKT-eszközök alkalmazhatósága iránt a tanítás folyamatában. Az informatika szakosnak fontos szerepe van abban, hogy lehetőleg már alsó tagozatban megismerkedjenek a tanulók a szövegszerkesztő és a prezentációkészítő alkalmazásokkal, így ezeket a további tanulmányaik során tudják alkalmazni.

Az **Életgyakorlat-alapú alprogramba bármilyen szakos kollégát** be lehet és be is kell vonni, hiszen ez a terület mindenkihez közel áll. Az alprogrami tartalmak széles körűek, így minden pedagógus megtalálja benne, amihez kapcsolódni tud.

Miután a vezetők felmérték, hogy melyik pedagógus melyik alprogramba tud bekapcsolódni, a tantárgyfelosztás elkészítését el lehet kezdeni. Itt úgy érdemes számolni, hogy a kollégák óraterhelését a **kötelező órák tekintetében 20-22 órában** állapítsa meg az iskolavezetés, így a **26 óráig fennmaradó részben tudják a délutáni alprogrami foglalkozásokat tartani**, melyek így órának minősülnek.

5.4.5. A „Te órád”

A Komplex Alapprogramban a „Te órád” keretében elsődleges célunk a tanulók szociális-emocionális képességének fejlesztése.

Miért fontos, hogy a szociális és érzelmi képességek fejlesztése a pedagógiai program szerves része legyen? Bizonyítottan a tanulók egy jelentős csoportjánál az alulteljesítés egyik oka az, hogy a tanulónak beilleszkedési, magatartási vagy érzelmi problémája van, és ennek a megoldásában az iskola nem tud elég segítséget adni. A jó szociális képességekkel rendelkező tanulók könnyen beilleszkednek egy osztályba, a gyenge szociális képességekkel rendelkezők pedig nehezen vagy egyáltalán nem. Ilyenkor kell például a pedagógusoknak egy-egy „kiközösített tanuló” problémájával szembenézniük.

Javaslatunk, hogy a szociális-emocionális képességfejlesztés a „Te órád” keretei közt is megvalósuljon kiegészítve a **Ráhangelődő** foglalkozásokat. Természetesen az iskolák különbözőek, az általunk javasolt programot, témákat és foglalkozásvázlatokat fel lehet használni részleteiben vagy megváltoztatva az adott iskola vagy tanulócsoport sajátosságainak megfelelően. Az iskolákon belül a tanulók között is nagy különbségek lehetnek.

A „Te órád” megvalósítása több módon is történhet:

1. Kifejezetten **szociális-emocionális képességfejlesztés történjen az óra keretei között**, ehhez az általunk kidolgozott foglalkozásterveket fel lehet használni részleteiben, vagy meg lehet változtatni az adott iskola sajátosságainak megfelelően. Ebben az esetben az általunk javasolt témakörök a következők:

- Én és a többiek
- Kommunikáció
- Érzelmek kifejezése
- Törődés magunkkal és másokkal
- Problémamegoldás
- Konfliktuskezelés

Ezeket a foglalkozásokat nincsenek kööttségek, kötelezettségek. **Nincsen hibázás.** A tanulók kockázat nélkül, szabadon mondhatják el gondolataikat, érzéseiket, véleményüket. Célszerű a fizikai környezetet is úgy alakítani, hogy a tanulók beszélgetni tudjanak egymással és a pedagógussal. Ennek egyik formája lehet a körben ülés.

2. Az **intézmény életében már meglévő**, jól működő, már hagyományokkal rendelkező foglalkozások, szakkörök, tehetséggondozó programok stb. továbbvitelével, megtartásával, de a foglalkozások középpontjába helyezve a tanulók szociális-emocionális fejlesztését.

A „Te órád” nem kötött tartalommal, funkcionálisan választható az intézmény számára, a fentiek figyelembe vételével.

5.5. Órarend-illusztrációk

Az órarend-illusztrációk nem csupán egy tanítási nap általunk optimálisnak gondolt időbeni beosztását, hanem a Komplex Alapprogram foglalkozás- és órátípusait, az azok megvalósítására javasolt időszávot is hivatottak bemutatni.

Cél, hogy bemutassuk, hogy a tervezett órák és foglalkozások miként illeszthetők az órarendbe. ***A megadott órák beosztása csak példa, az órarend az iskola helyi lehetőségeit figyelembe véve szabadon alakítható!***

5.5.1. Hetirend-illusztráció a Komplex Alapprogramban

Az alább látható hetirend illusztrációként szolgál, a program elemeinek elosztását mutatja be elsődlegesen. A programot alkalmazó iskolák figyelembe véve lehetőségeiket, szokásaikat, hagyományaikat illeszthetik egyéb tevékenységeiket is a hetirendbe, illetve az alapján tudják kialakítani saját hetirendjüket.

	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
8.00–8.25/8.45	Ráhangelódás	Ráhangelódás	Ráhangelódás	Ráhangelódás	Ráhangelódás
8.55–9.40	Magyar	Matematika	Matematika	Magyar	Matematika
9.40–10.00	20 perces tízórai szünet				
10.00–10.45	Ének-zene	Magyar	Testnevelés	Magyar	Magyar
10.55–11.40	Környezetismeret	Magyar	Viz. kult.	Matematika	Magyar
11.50–12.35	Technika	Testnevelés	Viz. kult.	Testnevelés	Szabodon terv.
12.35–13.40	Ebéd és játék				
13.40–14.25	Testnevelés	Ének-zene	Erdőlcstan	Szabodon terv.	Testnevelés
14.35–15.20	AP-foglalkozás	AP-foglalkozás	AP-foglalkozás	AP-foglalkozás	AP-foglalkozás
15.30–16.15	„Te órád”	Szabodon időkeret	Szabodon időkeret	Szabodon időkeret	„Te órád”
16.15–17.00	Játék-felügyelet	Játék-felügyelet	Játék-felügyelet	Játék-felügyelet	Játék-felügyelet

11. sz. táblázat: A Komplex Alapprogram minta-hetrendje, 1–3. évfolyam (optimum)

	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
8.00–8.25/8.45	Ráhangelődés	Magyar	Magyar	Ráhangelődés	Ráhangelődés
8.55–9.40	Magyar	Magyar	Matematika	Matematika	Matematika
9.40–10.00	20 perces szünet				
10.00–10.45	Ének-zene	Matematika	Testnevelés	Magyar	Magyar
10.55–11.40	Környezetismeret	Szabaddon terv	Viz. kult.	Erkölcstan	Magyar
11.50–12.35	Technika	Testnevelés	Viz. kult.	Testnevelés	Szabaddon terv.
12.35–13.40	Ebéd és játék				
13.40–14.25	Testnevelés	Játék-szabaddió	Játék-szabaddió	Ének-zene	Testnevelés
14.35–15.20	AP foglalkozás	AP-foglalkozás	AP-foglalkozás	AP-foglalkozás	AP-foglalkozás
15.30–16.15	Játék-szabaddió	Te órád	Játék-szabaddió	Játék-szabaddió	Játék-szabaddió
16.15–17.00	Játék-felügyelet	Játék-felügyelet	Játék-felügyelet	Játék-felügyelet	Játék-felügyelet

12. sz. táblázat: A Komplex Alapprogram minta-hetrendje, 1 –3. évfolyam (minimum)

	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
8.00–8.25/8.45	Ráhangelódás	Ráhangelódás	Ráhangelódás	Ráhangelódás	Ráhangelódás
8.55–9.40	Magyar	Magyar	Matematika	Magyar	Matematika
9.40–10.00	20 perces tízórai szünet				
10.00–10.45	Magyar	Matematika	Magyar	Szabadel terv.	Magyar
10.55–11.40	Környezetismeret	Testnevelés	Viz. kult.	Matematika	Szabadel terv.
11.50–12.35	Szabadel terv.	Idegen nyelv	Viz. kult.	Idegen nyelv	Testnevelés
12.35–13.00	Ebéd				
13.00–13.45	Testnevelés	Erkölcstan	Testnevelés	Ének-zene	Technika
13.55–14.40	Ének-zene	Játék	Játék	Testnevelés	Játék
14.40–15.25	AP foglalkozás	AP-foglalkozás	AP-foglalkozás	AP-foglalkozás	AP-foglalkozás
15.25–16.20	Te órád	AP-foglalkozás	Szabadel időkeret	Játék	Te órád
16.20–17.00	Játék-felügyelet	Játék-felügyelet	Játék-felügyelet	Játék-felügyelet	Játék-felügyelet

13. sz. táblázat: A Komplex Alapprogram minta-hetirendje, 4. osztály (optimum)

	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
8.00–8.45	Ráhangelődés	Magyar	Ráhangelődés	Ráhangelődés	Idegen nyelv
8.55–9.40	Magyar	Magyar	Matematika	Magyar	Matematika
9.40–10.00	20 perces tízórai szünet				
10.00–10.45	Ének-zene	Matematika	Magyar	Szabaddon terv.	Magyar
10.55–11.40	Környezetism.	Testnevelés	Viz. kult.	Matematika	Szabaddon terv.
11.50–12.35	Szabaddon terv.	Idegen nyelv	Viz. kult.	Testnevelés	Testnevelés
12.35–13.00	Ebéd				
13.00–13.45	Testnevelés	Erdőlcstan	Testnevelés	Ének-zene	Technika
13.55–14.40	Játék	Játék	Játék	Játék	Játék
14.40–15.25	AP-foglalkozás	AP-foglalkozás	AP-foglalkozás	AP-foglalkozás	AP-foglalkozás
15.25–16.20	„Te órád”	Szabadd időkeret	„Te órád”	Szabadd időkeret	„Te órád”
16.20–17.00	Szabadd időkeret	Szabadd időkeret	Szabadd időkeret	Szabadd időkeret	Szabadd időkeret

14. sz. táblázat: A Komplex Alapprogram minta-hetrendje, 4. osztály (minimum)

	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
8.00–8.45	Ráhangelődés	Magyar	Ráhangelődés	Ráhangelődés	Idegen nyelv
8.55–9.40	Magyar	Magyar	Matematika	Idegen nyelv	Matematika
9.40–10.00	20 perces tízórai szünet				
10.00–10.45	Ének-zene	Matematika	Magyar	Szabaddon terv.	Történelem
10.55–11.40	Term.ismeret.	Testnevelés	Történelem	Matematika	Tánc és dráma
11.50–12.35	Oszt.fő.	Idegen nyelv	Viz. kult.	Testnevelés	Testnevelés
12.35–13.00	Ebéd				
13.00–13.45	Testnevelés	Erdőcstan	Testnevelés	Term.ismeret	Technika
13.55–14.40	Tanulás	Szabaddon terv.	Tanulás	Tanulás	Tanulás
14.40–15.25	AP-foglalkozás	AP-foglalkozás	AP-foglalkozás	AP-foglalkozás	AP-foglalkozás
15.25–16.20	„Te órád”	Tanulás	„Te órád”	Szabadd időkeret	„Te órád”
16.20–17.00	Szabadd időkeret	Szabadd időkeret	Szabadd időkeret	Szabadd időkeret	Szabadd időkeret

15. sz. táblázat: A Komplex Alapprogram minta órarendje, 5. osztály (minimum)

Megjegyzés: Amennyiben több osztályból tevődik össze egy alprogrami foglalkozás, azoknak, akik nem vesznek részt ezen a foglalkozáson, napközis foglalkozás vagy „Te órád” biztosítható.

6. Értékelés a Komplex Alapprogramban¹³

1) A tanulói értékelés és eszközei

A Komplex Alapprogram épít a személyre szabott tanulás egyes elemeire és a szocio-konstruktivista tanulásértelmezésre. Ez a tanulói közösségbe ágyazott, de alternatív utakat kínáló tanulási folyamat fokozatosan igényli, hogy a programmal dolgozó pedagógusok **egyben** lássák a **tervezés**, a **tanulástámogatás** és **az értékelés** folyamatát. Az értékelés a tanulók egyéni tanulási útjának támogatását szolgálja elsődlegesen, ezért módszertanilag is változatos formákban jelenik meg. A Komplex Alapprogram a tudást komplex fogalomnak tekinti, így az értékelés során törekszik az ismereteken túl a képességek és attitűdök értékelésére is. A **tanulást támogató értékelés** azáltal, hogy elsődleges célja nem a minősítés, a tanulói sikereket támogatja, így a diákok megélik, hogy képesek az önálló vagy társas helyzetben történő tanulásra.

2) Mit értékelünk?

A Komplex Alapprogramban a tanuló egyéni fejlődésének támogatása a cél, ezért értékeljük az eltérő **tanulási folyamatot**, az elérendő és akár egyénenként különböző **célt**, a **kognitív képességek** mellett a **szociális kompetenciák** fejlődését.

3) Ki értékel?

A tanulást támogató értékelés során a **tanári** értékelésen kívül kiemelt szerep jut az **ön- és társértékelésnek**. A program támogatja a pedagógusok által nagyobb mértékben alkalmazandó ön- és társértékelést, illetve annak illesztését az értékelési folyamatba.

4) Hogyan értékeljük?

A diákok szükségleteit figyelembe vevő adaptív tanulásszervezés során a pedagógusok módszereikben alkalmazkodjanak a különböző tanulói igényekhez! Ennek megfelelően különféle módszerekkel, valós helyzetekben és változatos kontextusban értékeljük a tanulók egyéni fejlődését! Törekedni kell olyan értékelési szituációk megteremtésére, melyben az egyébként gyengén teljesítő diákok is sikerélményhez juthatnak, és egyben bizonyíthatják tudásukat és képességeiket. Mindezek alapján jól érzékelhető, hogy a Komplex Alapprogram a személyre szóló, a **tanulást támogató értékelést preferálja**. Érdemes kiemelni, hogy akárcsak a tanulásszervezés terén, az értékelésben is törekedni lehet a digitális eszközök biztosította lehetőségek kihasználására, pl.: online portfólió bevezetése vagy olyan programok, applikációk felhasználása, melyek gyors és azonnali visszajelzést adhatnak a diáknak bizonyos feladattípusok elvégzésekor.

5) Az értékelés megvalósítása a Komplex Alapprogramban

Minden iskola rendelkezik saját oktatási-nevelési filozófiával, nézetekkel és pedagógiai gyakorlattal. Ez meghatározza az intézmény értékelési filozófiáját is, valamint annak gya-

¹³ A program értékelési rendszeréről részletesen olvashat a Szűcsné Hütter Eszter, Kaló Anikó, Márkus Róbert Zsolt, Szél Éva (2019): Értékelés a Komplex Alapprogramban. Líceum Kiadó, Eger. kiadványunkban, mely megtalálható a Tudástárban.

korlátát. Az értékelési rendszer több funkciót is ellát: informálja a pedagógust a tanulók felkészültségéről, tudásáról, minősít, diagnosztizál, támogatja a tanulás folyamatát, és motiválja a tanulót. A **Komplex Alapprogram értékelési rendszerében** egyaránt jelen van

- a helyzetfeltáró (diagnosztikus értékelés),
- a fejlesztő (formatív értékelés),
- a minősítő/lezáró (szummatív értékelés).

Fontos szerepe van a **helyzetfeltáró (diagnosztikus) értékelésnek**. Ennek eredménye feltárja a pedagógus előtt a tanuló előzetes tudását, amire építheti további munkáját, megtervezheti és szervezheti a tanítás folyamatát. Ez határozza meg az oktatási tartalmat és a módszereket is. A diagnosztikus értékelést nem csak **a tanév elején** javasoljuk, ajánlott **a tanév közben** is felmérni, mennyit fejlődött a tanuló tudása, képességei és készségei. A tanév közben végzett diagnosztikus értékelés eredménye alapján a pedagógus dönthet arról, hogy változtat-e tanítási stratégiáján.

A **minősítő, lezáró (szummatív) értékelés** egy tanulási szakasz lezárásakor, például egy témazáró dolgozat írásakor, félévi és tanév végi osztályzatként jelenik meg. Arról ad számot, hogy a tanuló mennyire sajátította el a tananyagot a követelmények tükrében.

A Komplex Alapprogramban kiemelt szerepe van a személyre szabott, differenciált, fejlesztő (formatív) értékelésnek. Ennek célja **nem a minősítés, hanem a tanulás támogatása**. A pedagógus, miután felmérte a tanuló tudását (diagnosztikus értékeléssel), és segítette a tanulónak a tanulási cél kitűzésében, támpontokat ad a megteendő lépésekről, majd nyomon követi a tanuló egyéni haladását, és személyre szabottan segíti a tanulási folyamatot. A fejlesztő értékelés alkalmazásánál a pedagógus a **gyermek önmagához mért fejlődését veszi figyelembe**. Folyamatos visszajelzést ad a tanulónak erősségeiről és hiányosságairól, megbeszéli vele a tanulási célokat, az értékelési szempontokat, a teendőket és a teendők határidejét. Ezzel segíti, hogy a tanulóban kialakuljon, mely területeken teljesít jól, mely területeken kell még fejlődnie. A tanuló egyéni haladásáról és erőfeszítéseiről visszajelzést ad, úgy, hogy kiemeli a tanuló erősségeit, arra építi az értékelést.

A Komplex Alapprogramban a fejlesztő értékelés nem alkalmankénti, hanem **rendszeresen és folyamatosan** használandó értékelési eljárás. Ez az értékelési mód van leginkább összhangban a program alapelveivel. Kifejezési formái közt nemcsak az írásbeli-szöveges értékelés szerepel, hanem a pedagógus folyamatos, rendszeres szóbeli és metakommunikatív megnyilvánulásai (mimika, gesztus, tekintet) is. Ezeknek a metakommunikatív megnyilvánulásoknak a pedagógus részéről az órák/foglalkozások alatt is jelen kell lenniük, nemcsak az órák/foglalkozások végén. **Fejlesztő értékelés végzésekor a pedagógus nem osztályoz**, hiszen a tanulási folyamat közben a tanulótól nem várhatunk el teljes értékű teljesítményt. Ez megerősíti azt a pedagógiai alapelvet, hogy a tanulás során **hibázni szabad, mert a tanulási folyamat ezzel jár**. A fejlesztő értékelés rendszeres alkalmazása képessé teszi a tanulókat arra, hogy felismerjék, mi segíti, és mi gátolja fejlődésüket, mit kell megváltoztatni ahhoz, hogy tanulásuk eredményesebb legyen. Ezáltal a tanuló részvétele a tanulási folyamatban **aktívabbá** válik, optimális esetben saját tanulása szabályozására is képes lesz.

Az egyéni tanulói teljesítmények értékelésére az **1-2. évfolyamon a szöveges értékelést** javasoljuk. Ebben az életkorban a gyerekek még nem viszonyítják társaikhoz saját teljesítményüket. A **3-4. évfolyamon** javasoljuk, hogy legyen **osztályzatokkal történő értékelés és emellett szöveges értékelés is**. A szöveges értékelés mellett az osztályozás bevezetése a 3-4. évfolyamon azért is javasolt, mert a tanulóknak már kialakul az az igénye, hogy lássák, hogyan teljesítenek osztálytársaikhoz képest, a szülőket pedig érdeklí gyermekük többiekhez viszonyított helyzete az iskolában. A szöveges visszajelzések megmaradása szükséges, hiszen ezek nélkül nem valósul meg a fejlesztő értékelés.

A házi feladat kérdése

Legyen-e házi feladat az alsó tagozatos tanulók számára az Élmenysuliban?

A rövid válasz, hogy lehetőség szerint **ne legyen!** A Komplex Alapprogramot bevezető iskolák esetében alsó tagozatban (1-4. évfolyam) nem javasolt a házi feladat feladása, helyette az alprogramok, a Komplex órák és a „Te órád” kiválthatják a házi feladat célját és tartalmát. Felső tagozatban (5-8. évfolyam) lehetőség szerint ne legyen házi feladat, hanem a tananyag függvényében szorgalmi feladat, vagy a tananyag alkalmazását segítő tanulói projekt, vagy egyéb feladat.

Indoklás: A Komplex Alapprogram az ismeretátadás hagyományos felfogását meghaladva a tanulás korszerű elméleteire támaszkodik, a tanulási folyamathoz kötődő elemeit társas környezetben és **élményszerű** módszertannal is támogatja. Jó lehetőséget teremtenek erre az alprogrami foglalkozások, betöltve akár az eddigi hagyományos házi feladat megírására szánt foglalkozások funkcióját. A program által kínált délutáni foglalkozások (alprogramok, „Te órád”) lehetőséget biztosítanak az éppen tanult ismeretek elmélyítésére, alkalmazására, így azok direkt fejlesztésére nincs szükség. Az alprogramokban megjelennek azok a tartalmak, melyek kapcsolódnak a délelőtti órák tananyagához, így azok alkalmazás közben, a tanulókat cselekedtetve kerülnek feldolgozásra, helyettesítve ezzel a klasszikus házi feladatot.

Az alprogramok a délutáni, **komplex, képesség- és készségfejlesztő tartalommal** megtöltött foglalkozásait több közismereti tantárgy köré szervezik, építve a **DFHT**-stratégiára, annak elemeire, technikáira, módszereire, biztosítják ezzel a délelőtti tanórai tevékenységek adekvát folytatását. Fontos szempont volt számunkra, hogy a tervezett foglalkozásokra játékos, élményszerű módszereket integráljunk az oktatásba, mely során a tanítási-tanulási stratégia nemcsak a tudásépítésben, hanem a személyiségfejlesztésben, tehetség-gondozásban is szerepet játszik. Az alprogrami tartalmak és technikák alkalmazása nem öncélúan történik, hanem a tanterv és a tananyag megfelelő részéhez való integrálással, szorosan kapcsolódva a megtanulandó tananyagtartalomhoz, a tanulók életkori sajátosságaihoz, biztosítva, támogatva ezzel a közismereti **tantárgyi tartalmak magasabb szintű elsajátítását, a transzverzális készségek fejlesztését**. Azonosulunk azzal a szemlélettel, hogy a **játék** (és a játékos tanulás) a gyerekek egyik legfőbb tevékenysége, egyben a természetes tanulási folyamat egyik fontos lépcsője is. Mindezek által biztosítható, hogy a tanulási folyamat és a tudás megszerzése **örömforrás**, kreatív tevékenység, igazi élmény legyen, mellyel a tanulók tanulás iránti **pozitív attitűdje** kialakítható, motivációjuk növelhető.

A jelenlegi oktatási gyakorlatban a pedagógusok gyakran adnak a tanulóknak olyan házi feladatot, mint például az órán megtanított új ismerethez kapcsolódó **gyakorlófeladatok megoldása** vagy az **új ismeret megtanulása, rögzítése**. Arra a kérdésre, hogy miért szükséges a házi feladat, általában olyan válaszokat hallunk, hogy *„rendszeres tanulásra szoktat”, „fejleszti a készségeket”, „rögzíti az órán megtanult ismereteket”, „javítja a tanulási teljesítményt”*. A Komplex Alapprogram szerint működő iskolákban **ezeket a feladatokat a tanórákon kell a pedagógusnak megoldani**, mivel **házi feladatot a pedagógus nem ad a tanulóknak**. Ha végiggondoljuk a felsorolt okokat a házi feladat adására, látható, hogy azokat a tanórákon is el tudjuk végezni. A tanórákon is tanulásra szoktatunk, fejlesztjük a tanuló készségeit, megmutatjuk az új ismeretek logikai kapcsolódását más területekhez, összefoglaljuk és rendszerezük az anyagot, részisméltléseket és isméltléseket tartunk, és betartjuk az **„ismeretek tartósságára való törekvés”** didaktikai elvét.

A Komplex Alapprogram szerint működő iskolákban sem írásbeli, sem szóbeli házi feladat adása nem javasolt. Ez nem azt jelenti, hogy elmaradhat a szükséges gyakorlás és rögzítés, hanem azt, hogy a pedagógusnak az iskolai tanórákon kell a tanulókkal ezeket a feladatokat elvégezni. Úgy kell a mindennapokban terveznie és megvalósítania az óráit, hogy **legyen elegendő idő a szükséges gyakorlásra és az új ismeretek rögzítésére az órák keretén belül**. A pedagógusnak módosítania kell tervezési szokásain: legyen a tanórákon annyi gyakorlás és isméltés, hogy ne legyen szükség otthoni tanulásra! **A jó iskola a tanítási órák keretében biztosítja az ismeretek elsajátítását. A jó pedagógus rendelkezik olyan pedagógiai és módszertani kultúrával, amelynek segítségével ezt meg tudja valósítani.**

Mentálhigiénés okok úgyszintén meghatározóak abban, hogy a tanulási időt nem növeljük a házi feladat elkészítésével. A tanulók 7-8 órát töltenek az iskolában, ami egy felnőtt munkaidejét közelíti meg. Ezután szükségük van szabadidőre, játékra, a családjukkal való kötetlen együttlétre. Az alprogrami foglalkozások után a tanulók ezért úgy mennek haza, hogy otthon már nem kell foglalkozniuk a tananyaggal.

Amennyiben a tanuló szívesen foglalkozik egy témával, és szabadidejében önszántából elvégez feladatokat, azt természetesen pozitívan fogadja a pedagógus, sőt, orientálhatja is a gyermeket. Ugyanilyen megítélés alá esik **a projektmunka vagy egy témahéten végzett kreatív tanulói tevékenység. Ez azonban nem kötelező jelleggel bíró házi feladat.**

Összefoglalva:

1. Házi feladat nem javasolt a Komplex Alapprogramban az alsó tagozaton. Az okok közt szerepel annak elkerülése, hogy a tanulót túlterheljük. A gyermeknek szüksége van a tanítási nap utáni szabadidőre, játékra, a családjával való együttlétre.
2. Mivel nincs házi feladat, az összes didaktikai feladatot, beleértve a gyakorlást és a tananyag rögzítését, az órán kell elvégezni.
3. A Komplex Alapprogramban a tanítás illeszkedik a gyermek igényeihez, nem pedig a gyermek igényei a tanításhoz. Ez az elv nyilvánul meg a program házi feladathoz való viszonyulásában is.

7. Az iskolai dokumentumok átdolgozása a Komplex Alapprogram kapcsán

A tanórai munkát meghatározó tervezési dokumentumok

1) Tanmenet

A Komplex Alapprogram szerint működő iskola alapvetően az érvényes Nemzeti alaptanterv, valamint az iskola pedagógiai programjában rögzített helyi tanterv szerint szervezi az éves munkát. A Komplex Alapprogram nem változtat a jogszabályban meghatározott kötelező óraszámokon és a tantárgyi tartalmakon. A tanmenet-illusztrációk, melyek kiegészülnek a DFHT-val és az alprogrami kapcsolódásokkal, segítik az éves tervezést.

2) Tematikus terv

Miután a pedagógus az iskola helyi tanterve alapján elkészíti az adott tanévre és tanuló-csoportra vonatkozó tanmenetét, a tananyagot tovább strukturálja, vagyis témakörökbe rendezi. A témakörökbe rendezés egyrészt a hatékony időfelhasználást, másrészt a tanulási teljesítmények mérésére való feladatrendszerek megalkotását segíti. A tematikus-terv-illusztráció részletezettsége jóval nagyobb mértékű, mint a tanmeneté az iskolák számára készített dokumentumokban. Elkészítése során a pedagógusoknak el kell dönteniük a témán belüli tananyagok kapcsolódásának sorrendjét, egymásra épülését és a kapcsolódási pontok helyét a téma feldolgozási menetében. Lényeges feladat a téma lezárásának megtervezése és az ellenőrzés értékelésmódjának meghatározása.

A tematikus-terv-illusztráció tulajdonképpen útmutató a téma logikus feldolgozásához, a teljes didaktikai folyamat megvalósításához. Tartalmazza a célokat, a munkaformákat, a megvalósításhoz szükséges eszközöket, azokat a kulcsfogalmakat, amelyek elsajátítása szükséges a téma feldolgozásához, és azokat a tantárgyi kapcsolódásokat, amelyek az egyes tanítási egységeknél megjelennek. A tematikus-terv-illusztrációnak ki kell térnie azokra a módszerekre (pl. a DFHT-módszer), amelyekkel a tanítási egységek feldolgozhatók. A Komplex Alapprogramban a tematikus egységek készítése készletti, motiválja a pedagógust arra, hogy a programban rejlő tematikus szinergiát megvalósítsa. A differenciálás naprakészsége mellett ez a program fontos eleme.

A Komplex Alapprogram új szempontot is bevezet a tematikus terv elkészítésébe, mégpedig a tanítási egységek kapcsolódását az alprogramokhoz (TA, MA, DA, LA, ÉA).

3) Óraterv

Az óraterv-illusztrációink az órák megtartásához nyújtanak segítséget, feltüntetve a DFHT módszereit és az alprogrami kapcsolódásokat, ezek arra hivatottak, hogy segítsék a pedagógusok mindennapi munkáját. Magukba foglalják azokat a linkeket, a feladatbankot, melyek nagyban segítik az élményszerű tanulást.

7.1. Pedagógiai program

A pedagógiai program alapelveit és céljait újra kell fogalmazni, illeszteni kell azokhoz a célokhoz, alapelvekhez, értékekhez, melyeket a Komplex Alaprogram Konceptiója dokumentum tartalmaz részletesen.

A dokumentumban az alábbi módosításokat javasoljuk:

- Alapelvek, célok, feladatok – Komplex Alaprogram
- Feladatok, módszerek, eszközök, eljárások
  - » Fejlesztési feladatok
  - » Kiemelt fejlesztési feladatok
  - » További feladatok
  - » Komplex Alaprogramban megjelenő eszközök
  - » További tanulást segítő eszközök
  - » Tanulásszervezés, alkalmazott módszerek
    - ◇ A tanulásszervezés elvei
    - ◇ Alkalmazott módszerek (DFHT)
    - ◇ Alapmódszerek
    - ◇ Motiváló módszerek
- Komplex Alaprogram sajátosságai
  - » Komplex Alaprogram alprogramjai
  - » Komplex óra
  - » Ráhangolódás
  - » Házi feladat
  - » Értékelés
- A pedagógusok helyi intézményi feladatainak áttekintése, illesztése a Komplex Alaprogramhoz
- A szülők és a tanulók tájékoztatása
- Az iskolában folyó munka időkeretének meghatározás
- Jelölések az osztálynaplóban

7.2. Helyi tanterv

Át kell dolgozni és illeszteni kell a Komplex Alaprogram céljaihoz a pedagógiai program szerint. Meg kell benne határozni az óraszámok felosztását évfolyamszinten, mely

tartalmazza a Komplex Alaprogram szellemiségét, azaz a tanulóközpontú, differenciált fejlesztésen alapuló, méltányos szemléletű, esélyteremtő iskolai szemléletet. Be kell építeni a Komplex Alaprogram értékelési rendszerét, a házi feladat adásának elvét és az alprogramok választásának elveit.

7.3. SZMSZ

A Szervezeti és működési szabályzatban a pedagógusok munkaidejének hosszát, beosztását, a pedagógusok munkaidejének kitöltését, a mindennapos testnevelés szervezését, a tanítási órán kívüli egyéb foglalkozásokat és a munkaköri leírást kell megfogalmazni kiegészítve a Komplex Alaprogram céljaival és feladataival.

7.4. Házirend

E dokumentumban kell a Komplex Alaprogram bevezetésével járó feladatokat leírni, melyek szabályozzák az iskola működési rendjét, illetve az alprogrami foglalkozások rendszerét és választhatóságukat.

8. Mellékletek

---

1. sz. melléklet: Iskolai dokumentumok mintái

Iskola neve:

Iskola elérhetőségei:

NYILATKOZAT

Tisztelt Szülő!

Tájékoztatjuk, hogy iskolánkban gyermeke délutánonként ötféle foglalkozás, úgynevezett alprogram közül választhat. Kérjük, hogy a „Testmozgásalapú alprogram”-on kívül kettőt jelöljön be számozással, fontossági sorrendben.

A „Testmozgásalapú alprogram” mindenki számára kötelező, mert ez biztosítja a törvény által előírt mindennapos testnevelést.

Testmozgásalapú alprogram

Az alábbiakból 1-es és 2-es számmal jelölje választását:

Logikaalapú alprogram

Művészetalapú alprogram

Életgyakorlat-alapú alprogram

Digitális alapú alprogram

Felhívjuk figyelmét, hogy a jelentkezés a teljes (20...../20.....) tanévre szól.

Gyermek neve: .....

Gyermek osztálya (2018/2019-es tanévben): .....

Dátum: .....

.....
Szülő aláírás

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Szülői nyilatkozat

Alulírott _____ (szülő / gondviselő)
 mint _____ (gyermek neve; osztálya)
 _____ (születési adatai)nevű gyermek

szülője / törvényes képviselője azzal a kéréssel fordulok az .....
 iskola igazgatójához, hogy az alább részletezett tanítási napokon a tanuló számára kö-
 telező tanítási órák / foglalkozások végeztével gyermekemet mentesítse a 2011. évi CXCV
 törvény 27 § (2) bekezdésben előírt 16.00 óráig történő (intézményünkben 16.15 óráig)
 kötelező iskolában tartózkodás alól.

Hétfő: _____

Kedd: _____

Szerda: _____

Csütörtök: _____

Péntek: _____

Tudomásul veszem, hogy ha az iskola kötelező feladatellátása miatt a gyermek órarendje
 változik, a mentesség megadását az iskola felülbírálja.

Kelt: _____

.....
 Szülő olvasható aláírása

Kérjük, hogy a nyomtatványt nyomtatott nagybetűvel kitölteni szíveskedjenek!

Határozat felmentésről

Tárgy: Határozat

Ikt. szám:

_____
Szülő részére

Tisztelt Szülő!

Határozat: a Nemzeti Köznevelési Törvény 55 § (1) bekezdése alapján

_____ **név** _____ **osztályos** tanulót a szülő kérésére az általános iskolában 16.00 óra előtt megszervezett egyéb foglalkozások alól az alábbi időbeosztás szerint felmentem.

Hétfő: _____

Kedd: _____

Szerda: _____

Csütörtök: _____

Péntek: _____

Helység, dátum:

.....
igazgató/ igazgatóhelyettes

2. sz. melléklet: A programhoz készült szakmai kiadványok

A program fejlesztéséhez kapcsolódó tanulmányok:

Arató Ferenc, Bagota Mónika, Czapné Makó Zita, Dobroné Tóth Márta, Geda Gábor, Hoffmann Miklós, Klein Sándor, Kovács Zoltán, Oláhné Téglási Ilona, Pintér Klára, Sarlós Erzsébet, Sitkuné Görömbei Cecília, Szávin Márk, Wiersumné Gyöngyösi Erika, Wintsche Gergely (2018): Megalapozó tanulmány a logikaalapú iskolai programok fejlesztéséhez. Líceum Kiadó, Eger

Boldizsárné Kovács Gizella, Császár Lilla, Dobos Zoltánné, Dudás Anna, Filó Melinda, Havasi Tamás, Igric Eszter, Kelemen Judit, Gulyik Judit, Kusper Judit, Landgráf Katalin, Makrai Katalin, Mező Ferenc, Orosz Csaba, Raátz Judit, Tóth Tibor, Taskó Tünde (2018): Megalapozó tanulmány a művészetalapú iskolai programok fejlesztéséhez. Líceum Kiadó, Eger.

Csányi Tamás, Révész László, Prihoda Gábor, Vass Zoltán (2018): Megalapozó tanulmány a testmozgásalapú iskolai programok fejlesztéséhez. Líceum Kiadó, Eger.

Imre Anna, Révész László, Pajtkóné Tari Ilona (szerk.) (2018): Megalapozó tanulmány a végzettség nélküli iskolaelhagyás megelőzéséhez. Líceum Kiadó, Eger.

Magyar István, Czövek Andrea, Fazakas Ida (2018): Megalapozó tanulmány az életgyakorlat-alapú iskolai programok fejlesztéséhez. Líceum Kiadó, Eger.

A Komplex Alapprogramot megalapozó koncepciók:

Révész László, K. Nagy Emese (2019): Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanuló-csoportokban (DFHT) metódus, mint a Komplex Alapprogram tanítási-tanulási stratégiája, fókuszban a tanulók státuszkezelése. Líceum Kiadó, Eger

Révész László, K. Nagy Emese (szerk.) (2019): A Komplex Alapprogram Koncepciója 2.0 Nevelési-oktatási program a végzettség nélküli iskolaelhagyás megelőzésére. Líceum Kiadó, Eger

Alprogrami koncepciók:

Arató Ferenc, Árvai-Homolya Szilvia, Bagota Mónika, Czapné Makó Zita, Dobroné Tóth Márta, Egri Sándor, Eisner Tímea, Geda Gábor, Hoffmann Miklós, Juhász Tibor, Klein Sándor, Kovács Zoltán, Lengyelne Szilágyi Szilvia, Oláhné Téglási Ilona, Ördög Attila, Pintér Klára, Sarlós Erzsébet, Sitkuné Görömbei Cecília, Szávin Márk, Tóthné Szűk Erzsébet, Troll Ede, Wiersumné Gyöngyösi Erika, Wintsche Gergely (2018): A Logikaalapú alprogram koncepciója. Líceum Kiadó, Eger.

Barati Krisztina, Boda Eszter, Bognár József, Boruzs Norbert, Csáki István, Fügedi Balázs, Kövécs Tünde, Lívják Emília, Patakiné Bősze Júlia, Révész László, Trzaskoma-Bicsérdy

Gabriella, Vajda Ildikó, Vajda Tiborné, Varga Attila (2018): A Testmozgásalapú alprogram koncepciója. Líceum Kiadó, Eger.

Boldizsárné Kovács Gizella, Dudás Anna, Hanák Zsuzsanna, Kecskeméti-Székely Katalin Zsuzsanna, Kusper Judit, Szabó János, Taskó Tünde, Tóth Tibor (2018): A Művészetalapú alprogram koncepciója. Líceum Kiadó, Eger.

Czirfusz Dóra, Király Sándor, Komló Csaba, Habók Lilla, Hulber László, Lanszki Anita, Ollé János, Papp-Danka Adrienn, Racsko Réka (2018): A Komplex Alapprogram Digitális alapú alprogram koncepciója. Líceum Kiadó, Eger.

Czövek Andrea, Fazakas Ida, Fűrné Mosoni Anita, Kaló Anikó, Krivarics Éva, Magyar István, Mikó Attiláné, Vinczéné Sós Tünde (2018): Az Életgyakorlat-alapú alprogram koncepciója. Líceum Kiadó, Eger.

Alprogrami módszertani eszköztárak:

Antal Péter, Buhály Attila, Czirfusz Dóra, Cs. Bogyó Katalin, Göncziné Kapros Katalin, Habók Lilla, Komló Csaba, Kvaszingerné Prantner Csilla, Mándy Tihamér, Óbis Hajnalka, Racsko Réka, Sitkuné Görömbei Cecília, Stóka Györgyné, Vegera József (2018): A Digitális alapú alprogram módszertani eszköztára. Líceum Kiadó, Eger.

Asztalos Kata, Boldizsárné Kovács Gizella, Dudás Anna, Hanák Zsuzsanna, Kusper Judit, Mező Ferenc, Szabó János, Taskó Tünde Anna, Tóth Tibor (2018): A Művészetalapú alprogram módszertani eszköztára. Líceum Kiadó, Eger.

Balika Tímea, Csányi Tamás, Garbóczy Levente, Geri Erna, Kata Roland, Kelner Orsolya, Kókai Dávid, Lívják Emília, Renczes Ákos, Tóthné Gergi-Bodor Ernesztina, Vass Zoltán (2018): A Testmozgásalapú alprogram módszertani eszköztára. Líceum Kiadó, Eger.

Magyar István, Fűrné Mosoni Anita, Vinczéné Sós Tünde, Czövek Andrea, Fazakas Ida, Kaló Anikó, Krivarics Éva, Mikó Attiláné (2018): Az Életgyakorlat-alapú alprogram módszertani eszköztára. Líceum Kiadó, Eger.

Wiersumné Gyöngyösi Erika, Geda Gábor, Hollóné Bódi Katalin, Hoffmann Miklós, Szávin Márk, Sarlós Erzsébet, Oláhné Téglási Ilona, Troll Ede Mátyás, Sitkuné Görömbei Cecília, Kovács Zoltán, Dobroné Tóth Márta, Tóthné Szük Erzsébet, Róka Sándor, Czapné Makó Zita (2018): A Logikaalapú alprogram módszertani eszköztára. Líceum Kiadó, Eger.

Alsós tanítói kézikönyvek:

Homoki Erika (szerk.) (2018): Alsós tanítói kézikönyv a környezetismeret tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.

Kalló Zsolt, Lénártné Földes Katalin (szerk.) (2018): Alsós tanítói kézikönyv az ének-zene tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.

Ládiné Szabó Tünde Julianna, Wiersumné Gyöngyösi Erika (szerk.) (2018): Alsós tanítói kézikönyv a matematika tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.

- Sulyokné Stark Krisztina (szerk.) (2018): Alsós tanítói kézikönyv a vizuális kultúra tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.
- Toma Kornélia, Csizmarikné Tóth Titanilla (szerk.) (2018): Alsós tanítói kézikönyv a magyar irodalom tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.
- Toma Kornélia, Sulyokné Stark Krisztina (szerk.) (2018): Alsós tanítói kézikönyv a magyar nyelv tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.
- Tordai Vince, Vinczéné Sós Tünde (szerk.) (2018): Alsós tanítói kézikönyv a testnevelés tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.
- Tóthné Huszár Katalin (szerk.) (2018): Alsós tanítói kézikönyv az erkölcsstan tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.
- Víg Noémi, Varga Katalin (szerk.) (2018): Alsós tanítói kézikönyv a technika, életvitel és gyakorlat tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.

Felső tanári kézikönyvek:

- Dudás Anna (szerk.) (2018): Felső tanári kézikönyv az ének-zene tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.
- Farkas-Lévai Rita, Tarjányiné Szűcs Zita (szerk.) (2018): Felső tanári kézikönyv a természetismeret tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.
- Horváthné Tajti Ágnes (szerk.) (2018): Felső tanári kézikönyv a kémia tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.
- Igric Eszter, Nyerges Adrienn (szerk.) (2018): Felső tanári kézikönyv a vizuális kultúra tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.
- Misz József (szerk.) (2018): Felső tanári kézikönyv a fizika tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.
- Mogyorósiné Herczeg Éva, dr. (szerk.) (2018): Felső tanári kézikönyv a magyar nyelv tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.
- Pap Zoltán (szerk.) (2018): Felső tanári kézikönyv az informatika tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.
- Pusztai Eszter (szerk.) (2018): Felső tanári kézikönyv az etika tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.
- Sándorné Halász Erzsébet, Sütő László, Homoki Erika (szerk.) (2018): Felső tanári kézikönyv a földrajz tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.
- Sipos Zsoltné (szerk.) (2018): Felső tanári kézikönyv a magyar irodalom tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.
- Susánné Zsikai Ildikó, Rawlinson Krisztina (szerk.) (2018): Felső tanári kézikönyv az angol nyelv tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.

Szeredi Györgyi (szerk.) [2018]: Felső tanári kézikönyv a technika és életvitel tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.

Tóthné Szűk Erzsébet (szerk.) [2018]: Felső tanári kézikönyv a matematika tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.

Vajda Tiborné, Boruzs Norbert (szerk.) [2018]: Felső tanári kézikönyv a testnevelés tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.

Varga Pál (szerk.) [2018]: Felső tanári kézikönyv a biológia tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.

Várkonyi Péter (szerk.) [2018]: Felső tanári kézikönyv a történelem tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.

Villangó Pálné, Papp-Boros Tímea (szerk.) [2018]: Felső tanári kézikönyv a német nyelv tantárgy tanításához. Líceum Kiadó, Eger.

Tankocka kézikönyv:

Ládiné Szabó Tünde Julianna, Vizes Marianna (szerk.) [2018]: Tankockák a Komplex Alapprogramban. Líceum Kiadó, Eger.

Útmutató az intézményi bevezetéshez (1. kiadás):

Révész László, Légrádiné Kőházi Tímea, K. Nagy Emese, Szűcsné Hütter Eszter, Csontosné Bodnár Gyöngyi, Szabó Zsuzsanna, Lipkovics Péter, Mizera Tamás, Daróczi Gabriella, Kovács Enikő, Székelyné Magyary Nóra, Ládiné Szabó Tünde, Sándor József [2018]: Útmutató a Komplex Alapprogram intézményi bevezetéséhez. Líceum Kiadó, Eger.

Kérdése van?

**Keresse a Komplex Alapprogram
Országos Pedagógusképző és -továbbképző Központot!**

A Komplex Alapprogram Országos Pedagógusképző és -továbbképző Központ csapata felel a szakmai támogató rendszerrel, a minőségbiztosítással, a képzésszervezéssel és a szakmai tartalmak fejlesztésével összefüggő munkafolyamatok koordinálásáért, emellett bármely kérdésben szívesen áll az Önök rendelkezésére.

Amennyiben a programmal kapcsolatban további információra van szüksége, kérjük, jelezze a Központ felé!

SZEMÉLYESEN

Eszterházy Károly Egyetem
3300 Eger, Eszterházy tér 1.
328. sz. iroda

TELEFONON

(időpont-egyeztetés
személyes tájékoztatáshoz):
+36 (36) 520-400 /2325; 2326; 2327
vagy

E-MAILBEN

(válasz 48 órán belül):
komplexalapprogram@uni-eszterhazy.hu

facebook.com/Elmenysuli
komplexalapprogram.hu

